

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK VE FİNANS ANA BİLİM DALI

**DÖVİZ KURU İLE BİST BANKA ENDEKSİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN WAVELET ANALİZİ YARDIMIYLA İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Merve DANACI

Çorum- 2025

**DÖVİZ KURU İLE BIST BANKA ENDEKSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
WAVELET ANALİZİ YARDIMIYLA İNCELENMESİ**

Merve DANACI

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bankacılık ve Finans Ana Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇITAK

Çorum-2025

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Merve DANACI
Numarası : 220434003
Ana Bilim Dalı : Bankacılık ve Finans
Programı : Bankacılık ve Finans
Danışmanı : Ferhat ÇITAK
Tez Savunma Tarihi : 30.06.2025 Saati: 15.00
Tez Başlığı : Döiz Kuru ile BIST Banka Endeksi Arasındaki İlişkinin Wavelet Analizi Yardımıyla İncelenmesi

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği'nin 9. maddesi uyarınca, yapılmış olan tez savunma sınavı sonunda adayın tezinin **KABULÜNE OY BİRLİĞİ** ile karar verilmiştir.

TEZ SAVUNMA SINAV JÜRİSİ		KARAR	
Ünvanı Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret
Prof. Dr. İsmail YILDIRIM	Jüri Başkanı	☒	☐
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇITAK	Tez Danışmanı	☒	☐
Doç. Dr. Eyyüp Ensari Şahin	Üye	☒	☐

Prof. Dr. Osman ÇUBUK
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Merve DANACI

DÖVİZ KURU İLE BIST BANKA ENDEKSİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN WAVELET ANALİZİ YARDIMIYLA İNCELENMESİ

Merve DANACI

ORCID: 0009-0006-7778-1855

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2025

ÖZET

Bu çalışmada, 2010–2024 dönemine ait veriler kullanılarak döviz kuru ile BIST Banka Endeksi getirileri arasındaki ilişki Dalgacık Koherens Dönüşümü (WCT) yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmanın temel amacı, bu iki değişken arasındaki zaman-frekans boyutundaki etkileşimi analiz ederek, ilişkinin hem zaman hem de frekans ölçeğinde nasıl değiştiğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, Borsa İstanbul'da işlem gören 10 banka çalışmaya dahil edilmiş ve bu bankaların hisse getirileri üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, döviz kurundaki değişimlerin banka hisse senedi getirileri üzerinde belirli dönem ve frekans bantlarında anlamlı etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle, döviz kuru gibi makroekonomik değişkenlerin etkisinin kısa, orta ve uzun vadelerde farklılaştığı gözlemlenmiştir. Bu durum, banka hisselerinin döviz riskine karşı duyarlılığının yalnızca zamana değil, aynı zamanda etki süresine (vade yapısına) göre de değiştiğine işaret etmektedir. Çalışmanın sonuçları, yatırımcılar, portföy yöneticileri ve politika yapıcılar açısından döviz kuru oynaklığına karşı daha bilinçli ve dönemsel stratejiler geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kavramlar: Döviz Kuru, BIST Banka Endeksi, Dalgacık Analizi, Hisse Senedi Getirisi, Zaman-Frekans Analizi

Bilim Kodu: 115301

ANALYSING THE RELATIONSHIP BETWEEN EXCHANGE RATE AND BIST BANK INDEX WITH THE HELP OF WAVELET ANALYSIS

Merve DANACI

ORCID: 0009-0006-7778-1855

HITIT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

June 2025

ABSTRACT

In this study, the relationship between the exchange rate and the BIST Banking Index returns was analyzed using the Wavelet Coherence Transformation (WCT) method based on data from the 2010–2024 period. The main aim of the research is to examine the time-frequency interaction between these two variables and to reveal how this relationship varies across both time and frequency domains. In this context, the analysis included 10 banks traded on Borsa Istanbul, and their stock return data were used in the examination. The findings indicate that fluctuations in the exchange rate have a significant impact on bank stock returns at specific time periods and frequency bands. Notably, the effects of macroeconomic variables such as the exchange rate were found to differ across short-, medium-, and long-term horizons. This suggests that the sensitivity of bank stocks to exchange rate risk depends not only on time but also on the maturity structure of the effect. The results of the study provide valuable insights for investors, portfolio managers, and policymakers in developing more informed and time-sensitive strategies in response to exchange rate volatility.

Key Terms: Exchange Rate, BIST Bank Index, Wavelet Analysis, Stock Returns, Time-Frequency Analysis

Science Code: 115301

TEŞEKKÜR

Bu tez alıőmasının hazırlanmasında bilgi, destek ve katkılarını esirgemeyen değerli kişilere teşekkür etmeyi bir bor bilirim. Öncelikle, akademik bilgisi, yol göstericiliği ve sabrıyla çalıőmam boyunca bana her zaman destek olan, yönlendirmeleriyle tezime büyük katkı sağlayan saygıdeğer danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇITAK'a en içten teőekkürlerimi sunarım. Lisans eğitimim süresince edindiğim bilgi birikimi ve araştırma motivasyonumun gelişmesinde önemli paya sahip olan Hitit Üniversitesi'ne ve emeği geçen tüm akademik kadroya da ayrıca teşekkür ederim. Bu süreçte bana her zaman güven aőılayan, desteklerini ve sevgilerini hiçbir zaman esirgemeyen canım aileme őükranlarımı sunuyorum. Varlıklarıyla bana güç verdiler ve bu yolculukta en büyük motivasyon kaynağım oldular. Tüm bu destekler sayesinde bu tez çalıőması tamamlanabilmiştir.

Merve DANACI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
HARİTALAR DİZİNİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

BANKA VE BANKACILIK

1.1. Banka Kavramının Tanımı	3
1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	4
1.3. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	5
1.3.1. Cumhuriyet’ten önce Türkiye’de bankacılık.....	6
1.3.2. Cumhuriyet döneminde Türk bankacılığı.....	6
1.4. Banka Sisteminde Yer Alan Banka Türleri	10
1.4.1. Ziraat bankaları	10
1.4.2. Halk bankaları	10
1.4.3. Katılım bankaları.....	11
1.5. Banka Sistemleri	11
1.5.1. Küçük, orta ve büyük ölçekli bankalar	11
1.5.2. Uzmanlaşmış ve uzmanlaşmamış bankalar	11
1.5.3. Holding bankacılığı.....	11
1.5.4. Perakende bankacılık.....	12

1.5.5.	Toptancı bankacılık.....	12
--------	--------------------------	----

2. BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖR ANALİZİ

3. BÖLÜM

BORSA İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN ANALİZİ

3.1.	BIST Banka Endeksi.....	27
3.1.1.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	27
3.1.2.	Akbank T.A.Ş.	28
3.1.3.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.....	28
3.1.4.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.....	29
3.1.5.	Türkiye İş Bankası A.Ş.....	30
3.1.6.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.....	31
3.1.7.	Şekerbank T.A.Ş.	31
3.1.8.	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.....	31
3.1.9.	ICBC Turkey Bank A.Ş.	32

4. BÖLÜM

DÖVİZ KURU İLE BORSA HİSSE SENEDİ ARASINDAKİ İLİŞKİYİ AÇIKLAYAN YAKLAŞIMLAR

4.1.	Portföy Denge Teorisi.....	33
4.2.	Uluslararası Ticaret ve Rekabet Teorisi.....	34
4.3.	Çıpa Teorisi (Anchor Theory)	36
4.4.	Modern Portföy Teorisi.....	36
4.5.	Arbitraj Fiyatlama Teorisi (APT)	36
4.6.	Ekonomik Entegrasyon ve Globalleşme Teorisi	38
4.6.1.	Ekonomik entegrasyonların amaçları ve gelişimi	39
4.6.2.	Ekonomik entegrasyonların türleri ve başarı koşulları.....	39
4.7.	Risk-Getiri Teorisi	40

5. BÖLÜM

LİTERATÜR İNCELEMESİ

5.1. Döviz Kuru ve BIST Bankacılık Sektörü	41
--	----

6. BÖLÜM

VERİ SETİ, EKONOMETRİK YÖNTEM VE ÇALIŞMANIN BULGULARI

6.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler.....	44
6.2. Çalışmada Kullanılan Ekonometrik Yöntem	44
6.3. Çalışmanın Bulguları.....	46
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	55
KAYNAKÇA.....	58

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. T ürk bankacılık sisteminin banka ve şube sayısı (Aralık 2024)	13
Tablo 3.1. Türk bankacılık sektörünün 31.09.2024 tarihindeki genel durumu (Milyon TL) ..	19
Tablo 3.2. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların genel bilgileri (2024)	23
Tablo 3.3. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ödenmiş sermaye ve piyasa performans analizi (2024)	24
Tablo 3.4. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların temel rasyoları (2023)	25
Tablo 3.5. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların karlılık analizi (2024)	26
Tablo 6.1. Veri tanımlamaları.....	44

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Türk bankacılık sektörünün yıllar itibari ile aktif büyüklüğü	14
Şekil 2.2. Türk bankacılık sektörünün kredilerin ve mevduatların seyri	15
Şekil 2.3. Türk bankacılık sektöründe takipteki alacaklar/nakdi krediler (%) (2011-2023) 15	
Şekil 2.4. Türk bankacılık sektöründe aktif karlılık oranı (%) (2011-2023).....	16
Şekil 2.5. Türk bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranı (%) (2011-2023)	17
Şekil 2.6. Türk bankacılık sektöründe döviz varlık ve yükümlülükleri (%) (2011-2023).....	17

HARİTALAR DİZİNİ

Harita	Sayfa
Harita 6. 1. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Akbank hisse senedi – dolar kuru)	48
Harita 6. 2. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Albaraka hisse senedi – dolar kuru)	48
Harita 6. 3. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Garanti hisse senedi – dolar kuru)	49
Harita 6. 4. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Halkbank hisse senedi – dolar kuru)	50
Harita 6. 5. Dalgacık uyum (WTC) analizi (ICBC hisse senedi – dolar kuru).....	50
Harita 6. 6. Dalgacık uyum (WTC) analizi (ISBTR hisse senedi – dolar kuru)	51
Harita 6. 7. Dalgacık uyum (WTC) analizi (ISCTR hisse senedi – dolar kuru)	52
Harita 6. 8. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Şekerbank hisse senedi – dolar kuru)	52
Harita 6. 9. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Vakıfbank hisse senedi – dolar kuru)	53
Harita 6. 10. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Yapı Kredi hisse senedi – dolar kuru)	54

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

R_i	i payının beklenen getiri oranını
a_0	Risksiz Faiz Oranını (i varlığının beklenen getirisini)
a_k	k.nci ortak risk faktörünün risk primini (oranını)
b_{ik}	i payının k faktörüne olan duyarlılığını
e_i	Sistemik Olmayan Riski
a_i	Risksiz Faiz Oranını

Kısaltmalar

BIST	Borsa İstanbul
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
USD	Amerikan Dolar
TRY	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
MÖ	Milattan Önce
SPK	Sermaye Piyasası Kurumu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TSKB	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
F/K	Fiyat/kazanç
PD/DD	Piyasa değeri/defter değeri
APT	Arbitraj Fiyatlandırma Teorisi
CAPM	Sermaye Varlık Fiyatlandırma Modeli

EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi
APEC	Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği
KEİ	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü
İKT	İslam Konferansı Teşkilatı
AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
XBANK	Borsa İstanbul Bankacılık Endeksi
ARDL	Gecikmesi Dağıtılmış Otoresif Sınır Testi
NARDL	Doğrusal Olmayan Sınır Testi Yaklaşımı
CDS	Kredi Temerrüt Takası
CWT	Sürekli Dalgacık Dönüşümü
WCT	Dalgacık Koheransı
FİNNET	Finansal Veri ve Analiz Platformu

GİRİŞ

Finansal piyasalar, ekonomik değişkenler arasındaki etkileşimlerin anlaşılmasında önemli bir rol oynamakta ve bu yönüyle araştırmacılar için zengin bir inceleme alanı sunmaktadır. Özellikle döviz kuru hareketleri, gelişmekte olan ülkelerde makroekonomik istikrarı doğrudan etkileyen başlıca unsurlar arasında yer almaktadır (Aka, 2020; Akkaya, 2024). Döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalar, yalnızca reel sektör üzerinde değil, aynı zamanda finansal piyasalar üzerinde de belirgin etkiler yaratmakta; yatırımcı davranışlarından sermaye akımlarına, merkez bankalarının para politikası tepkilerinden borsa endekslerinin yönelimlerine kadar çok çeşitli alanlarda sonuçlar doğurmaktadır. Bu çerçevede, döviz kuru ile hisse senedi piyasaları arasındaki ilişkinin analiz edilmesi, finans literatüründe oldukça geniş yer bulan, teorik ve ampirik çalışmalara sıklıkla konu olan bir araştırma konusudur (İlarslan, 2018; Aksöz Yılmaz ve Güzel, 2021, İmamoğlu ve Aydın, 2023). Döviz kurunun finansal sistem üzerindeki etkileri, incelenen ülkenin ekonomik yapısına, finansal piyasalarının derinliğine ve döviz kuru rejiminin özelliklerine bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, döviz kurundaki ani dalgalanmalar, finansal piyasalarda kırılğanlığı artırmakta ve yatırımcıların risk algısını şekillendirmektedir (Acaravcı ve Dağlı, 2021; Koca ve Sevinç, 2023; Görgülü ve Gökçen, 2025).

Türkiye, dış ticaret ve finansal entegrasyon açısından açık bir ekonomi olup, döviz kurlarındaki değişimlere oldukça duyarlıdır (Zengin, 2001; Kızıldere, 2015). Döviz kuru oynaklığının, özellikle döviz cinsinden borçlanmış veya ithalat/ihracat dengesine dayalı sektörler üzerindeki etkisi büyük olmaktadır. Bu noktada, bankacılık sektörü hem reel sektörün finansal aracıları olarak hem de finansal sistemin bel kemiği olması nedeniyle döviz kuru değişimlerinden doğrudan etkilenmektedir. Özellikle, kur riskine açık pozisyonların varlığı, bankaların sermaye yeterliliği oranları üzerinde baskı oluşturabilirken; döviz cinsinden borçlanan reel sektör firmalarının ödeme güçlüğü yaşaması durumunda kredi geri dönüş oranları düşebilmekte ve bu durum bankaların aktif kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca, döviz kurlarındaki ani yükselişler, bankaların bilanço yapısında bozulmalara neden olabilirken; beklenmeyen değer kayıpları, bankacılık sektörünün finansal istikrarına yönelik sistemik riskleri tetikleyebilmektedir. Bu nedenle, döviz kuru ile bankacılık sektörü arasındaki ilişkinin, makro ihtiyati politika uygulamaları ve risk yönetimi stratejileri açısından bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önem arz etmektedir (Yelghi, 2020).

Bu çalışmada, ABD Doları/Türk Lirası (USD/TRY) kuru ile Borsa İstanbul Banka Endeksi (XBANK) arasındaki ilişki, 04/01/2010 – 20/09/2024 tarihleri arasındaki veri seti kullanılarak Dalgacık Analizi yöntemiyle incelenecektir. Çalışmanın temel amacı, döviz kuru dalgalanmalarının BIST Banka Endeksi üzerindeki etkisini ortaya koymak ve bu ilişkinin zaman içinde nasıl değiştiğini belirlemektir. Çalışmanın çıktılarının, yatırımcılar, portföy yöneticileri, politika yapıcılar ve bankacılık sektörü yöneticileri için önemli bilgiler sunması beklenmektedir.

Bu bağlamda, tez kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- Döviz kuru değişimleri ile BIST Banka Endeksi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Bu ilişki zaman içinde nasıl değişim göstermektedir?
- Döviz kuru şoklarının bankacılık sektörü hisse senetleri üzerindeki etkisi kısa ve uzun vadede nasıl farklılık göstermektedir?
- Türkiye’de yaşanan döviz şokları, bu ilişkiyi nasıl şekillendirmiştir?

Bu sorulara yanıt bulmak amacıyla çalışmada öncelikle döviz kuru ve hisse senedi piyasalarının teorik temelleri ele alınacak, ardından Dalgacık Analizi yöntemi ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır. Daha sonra, veri seti ve metodoloji tanıtılarak analiz bulguları sunulacak ve nihai olarak sonuç ve değerlendirmeler kısmında elde edilen bulgular yorumlanacaktır.

Bu çalışmanın temel katkısı, döviz kuru ve bankacılık sektörü arasındaki ilişkiyi zamansal ve frekans bazlı bir yaklaşımla detaylı şekilde inceleyerek, literatüre ve uygulamaya yönelik değerli çıkarımlar sunmaktır. Bu bağlamda, tez kapsamında elde edilen sonuçların, finansal karar alıcılar için önemli stratejik bilgiler sağlaması beklenmektedir.

1. BÖLÜM

BANKA VE BANKACILIK

Bankacılık sektörü, ekonomik sistemin temel yapı taşlarından biri olarak hem yurt içi hem de yurt dışı ticari faaliyetlerin düzenli ve güvenli bir şekilde yürütülmesini mümkün kılmaktadır. Bankalar, bireylerin tasarruflarını güvenli biçimde muhafaza ederek bu kaynakların ekonomik sisteme kazandırılmasına aracılık eder. Aynı zamanda müşterilerine havale, çek ve senet tahsili gibi çeşitli finansal hizmetler sunarak ekonomik işlemlerin etkinliğini artırır (Takan ve Boyacıoğlu, 2015, ss.1-2; Yenilmez ve Al-Mashhadani, 2024).

Bankacılığın tarihsel gelişimi, para kavramındaki evrimle paralel bir seyir izlemiştir. Paranın işlevlerinin artmasıyla birlikte bankacılık da gelişmiş ve zamanla modern bankacılık yapısına ulaşmıştır. Türkiye’de bankacılık sektörü, Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında görece daha yavaş bir gelişim süreci yaşamıştır. Bu durumun başlıca nedenleri arasında, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türk toplumunun ağırlıklı olarak askerlik ve yöneticilik gibi alanlarda faaliyet göstermesi ve Batı Avrupa’da yaşanan sanayi devrimine yeterince entegre olamaması yer almaktadır (Yetiz, 2016; Sümer, 2016).

1980 sonrası dönemde Türkiye’de uygulamaya konulan ekonomik liberalleşme ve dışa açılma politikaları, bankacılık sektöründe dikkate değer gelişmelere zemin hazırlamıştır. Ancak 1994, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan finansal krizlerin ardından birçok bankanın kötü yönetilmesi ve banka kaynaklarının kişisel çıkarlar doğrultusunda kullanılması, bazı bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler, Türk bankacılık sisteminin hem yurt içinde hem de uluslararası alanda itibar kaybına uğramasına yol açmıştır (Takan ve Boyacıoğlu; Uluçol, 2019).

Türkiye’de bankacılık sistemi; merkez bankası, ticari bankalar, yatırım ve kalkınma bankaları, ziraat bankaları, halk bankaları ve katılım bankaları gibi çeşitli banka türlerinden oluşmaktadır (Takan ve Boyacıoğlu; Uluçol, 2019). Ayrıca bankacılık sektörü; banka ölçeğine göre küçük, orta ve büyük banka olarak; faaliyet alanına göre ise uzmanlaşmış ve uzmanlaşmamış bankalar şeklinde sınıflandırılabilir. Bununla birlikte, holding bankacılığı, perakende bankacılık ve toptancı bankacılık gibi faaliyet temelli ayrımlar da yapılmaktadır (Takan ve Boyacıoğlu; Uluçol, 2019).

1.1. Banka Kavramının Tanımı

"Bankacılık" terimi köken itibarıyla İtalyanca "Banco" kelimesinden türemiş olup, Türkçede sıra veya tezgâh anlamına gelmektedir. Bankalar, tarihsel süreç içerisinde birçok yapısal değişiklik ve gelişime uğramış, günümüzde ise daha sistematik ve işlevsel bir ekonomik birim olarak tanımlanır hâle gelmiştir. Banka; temel olarak mevduat kabul eden, bu fonları çeşitli kredi işlemlerinde değerlendiren ve kredi vermeyi esas faaliyet konusu olarak benimseyen

kurumsal bir yapıdır (Takan ve Boyacioglu; Daver, 2023). Bir diğerk tanıma göre banka; para, kredi ve sermaye alanlarına ilişkin işlemleri düzenleyen, bu alanlarda faaliyet gösteren gerek özel gerekse kamusal nitelikli işletmelerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılandırılmış temel ekonomik birimdir. Ancak günümüzde bankalar yalnızca geleneksel finansal hizmetlerle sınırlı kalmayıp, çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu durum, bankaları kapsayıcı nitelikte evrensel bir tanım yapmayı güçleştirmektedir (Takan ve Boyacioglu; Daver, 2023).

Bankalar, başlıca fonksiyonları itibarıyla mevduat toplar, kredi tahsis eder ve para-kredi politikalarının uygulanmasına destek sunar. Aynı zamanda finansal aracılık görevini üstlenerek sermaye piyasalarında faaliyet gösterir, sanayi kuruluşlarının finansmanına katkı sağlar, yatırımcılara ait menkul kıymetlerin saklanması ve korunması hizmetini yürütür. Kiralık kasa hizmeti gibi bireysel bankacılık alanında da etkin rol oynar. Tüm bu işlemleriyle bankalar, ülke ekonomisinin kalkınma sürecine doğrudan katkıda bulunur (Takan ve Boyacioglu; Daver, 2023).

Modern bankacılık sistemi, işlem çeşitliliği ve finansal araçların karmaşıklığı açısından klasik bankacılık anlayışının ötesine geçmiş olup; günümüzde bankalar, ekonomik yönetimdeki etkinliği ve işlevselliğiyle farklılaşarak seçkin ve çok yönlü kurumlar hâline gelmiştir (Takan ve Boyacioglu; Daver, 2023).

1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın tarihsel evrimi, esasen para kavramının gelişimiyle yakından ilişkilidir. Antik dönemlerde, hükümdar sarayları ve dini yapılar olan mabetlerde gerçekleştirilen para veya değerli eşya tevdiatı, bankacılık faaliyetlerinin ilk örnekleri arasında değerlendirilmektedir. Bu tür mekanlar, biri dünyevi diğeri ise ölüm ötesi yaşamın sembolü olarak görüldüğü için, tevdi edilen varlıkların korunmasına yönelik bir güven telkin etmekteydi. Bu nedenle halk nezdinde bu yerler güvenli kabul edilmiş; ancak söz konusu emanet malların kullanımına dair herhangi bir kayıt sistemine rastlanmamıştır (Yetiz, 2016; Coşar, 2009).

Bankacılığın kökeni çok eski dönemlere dayanmaktadır. Arkeolojik kazılar sonucunda Mezopotamya'da, Uruk kenti yakınlarında yer alan ve "Kızıl Tapınak" (yaklaşık M.Ö. 3400–3200) olarak bilinen yapı, tarihsel olarak bilinen en eski banka işlevi gören yapıdır (Yetiz, 2016). Günümüze ulaşan en eski bankacılık yasalarının, yaklaşık M.Ö. 2000 yıllarında hüküm süren Eshnunna Krallığı dönemine ait olduğu bilinmektedir. Bu dönemde, faiz oranlarının uygulandığı yazılı kaynaklara ulaşılmıştır. Eshnunna yasalarının 14. maddesinde yer alan, "Borç verenin verdiği para 5 şekel olduğunda, bunun 1 şekeli gümüşe eşit olmalıdır" ifadesi, dönemin kredi uygulamalarını ve değer ölçü sistemini ortaya koymaktadır (Yetiz, 2016; Coşar, 2009).

Babil Kralı Hammurabi'nin yasalarında, bankacılık faaliyetlerine ilişkin hükümler açıkça yer almaktadır. Bu hükümler arasında kredi verme, mevduat toplama ve komisyon sözleşmeleri gibi işlemlere dair düzenlemeler bulunmaktadır. Babil uygarlığına ait yazılı belgeler arasında yer alan kil tabletlerde, bankacılık işlemlerine konu olan senetlere rastlanmıştır. Bu tabletler genellikle birkaç nüsha hâlinde hazırlanır ve bir nüshası mabetlere, diğerleri ise kent arşivlerine veya ilgili kişilere teslim edilirdi. O dönemlerde hukuki teminat olarak ipotek ve kefalet uygulamalarına dayanan borç ilişkileri yaygındı (Yetiz, 2016; Coşar, 2009).

Mısır'da ise bankacılığın kurumsal gelişimi, M.Ö. IV. yüzyılda Büyük İskender'in işgalinden sonra şekillenmiştir. Eski Mısır'daki birleşik mali sistemde bankacılığa ilişkin hükümler sınırlıydı. Roma İmparatorluğu döneminde (M.Ö. 127-51) bankacılık devlet tekeli altına alınmış, özel bankaların faaliyet alanı daralmıştır. Ancak, Roma'nın son dönemlerinde özel mülkiyetin yaygınlaşmasıyla birlikte özel bankalar yeniden önem kazanmıştır. (Yetiz, 2016; Coşar, 2009)

Eski Yunan ve Roma'da bankacılığın temelini, ilk dönemlerde sarraflık faaliyetleri yürütmüş kişiler oluşturmuştur. Yunanlılar, faizle işlem yapılmasını yazılı kayda tabi tutmaksızın gerçekleştirmiştir. Tapınaklarda saklanan emanet paralar da özel bankerler eliyle ticari amaçlarla değerlendirilmiştir. Roma döneminde ise bankacılık işlemleri resmiyet kazanmış, bankerler kayıt tutmakla yükümlü hâle gelmiştir. M.Ö. III. yüzyıldan itibaren para sisteminin düzenlenmesiyle, iç ve dış ticarete parasal işlemlerin yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. (Yetiz, 2016; Coşar, 2009)

Orta Çağ'da Haçlı Seferleri bankacılığın gelişimini hızlandırmış, yeni ticaret yollarının keşfiyle birlikte evrensel ticaretin yaygınlaşmasına olanak tanımıştır. Bu gelişmeler, özellikle Floransa, Venedik ve Cenova gibi İtalyan şehirlerinde 15. yüzyıl sonlarında bankacılığın ileri düzeyde kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır (Yetiz, 2016; Coşar, 2009).

Modern anlamda bankacılığın başlangıcı ise 1609 yılında kurulan Amsterdamche Bank (Amsterdam Bankası) ile olmuştur. Bu banka, yalnızca Hollanda'nın değil, dünya finans sisteminin de ilk kurumsal örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Amsterdam Bankası ile birlikte, klasik sarraflık anlayışından sistematik bankacılığa geçiş sağlanmış, 17. yüzyıl başlarından itibaren günümüz bankacılık anlayışının temelleri atılmıştır (Yetiz, 2016; Coşar, 2009).

1.3. Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de bankacılık sektörü, özellikle Batı ülkelerinde olduğu gibi, banka dışı finansal araçların sınırlı düzeyde gelişmiş olması nedeniyle finansal sistemin temel taşıını oluşturmuştur. Bu bağlamda bankalar; ekonomik işleyişin sürdürülebilirliği, bireysel

tasarrufların toplanması ve bu kaynakların etkin alanlara yönlendirilmesi açısından önemli bir rol üstlenmiştir (Coşar, 2009; Yıldırım, 2020).

1.3.1. Cumhuriyet'ten önce Türkiye'de bankacılık

Tanzimat dönemine kadar geçen süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nda klasik anlamda bankacılık faaliyetlerine rastlanmamaktadır. Bu durumun temelinde, Türk toplumunun geleneksel olarak askerlik ve yöneticilik gibi meslekleri tercih etmesi, buna karşın ticaret, sarraflık ve bankacılık gibi alanların gayrimüslim unsurlar tarafından yürütülmesi yatmaktadır. Ayrıca Osmanlı ekonomik sisteminin sanayi devrimini gerçekleştirememiş olması, Batı Avrupa ile rekabet edememesi ve üretim yapısının küçük esnaf ve zanaatkârlara dayanması, modern bankacılık sisteminin geç oluşmasına neden olmuştur (Yıldırım, 2020; Meta, 2022).

Osmanlı topraklarında kurulan ilk banka, 1847 yılında Galata bankerleri ve sarraflar tarafından kurulan İstanbul Bankası'dır (Banque de Constantinople). Bu banka, 1852 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Takip eden dönemde Osmanlı Bankası (Bank-ı Osmanî Şahane), 1863 yılında kurulmuş ve Osmanlı Devleti adına banknot ihraç etme ve hazine işlemlerini yürütme görevini üstlenmiştir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, 1924 ve 1925 yıllarında çıkarılan düzenlemelerle bu banka kamu yetkilerinden arındırılmıştır (Yıldırım, 2020; Meta, 2022).

Osmanlı döneminde yabancı sermaye ile kurulan ve şube açarak faaliyet gösteren birçok banka da mevcuttur. Bu bankaların büyük çoğunluğu ya doğrudan yabancı sermaye tarafından ya da yabancı ortaklıklarla kurulmuş ve genellikle finansman faaliyetlerini Osmanlı topraklarında sürdüren ticaret şirketlerini desteklemek amacıyla faaliyet göstermiştir. Bu bankalardan 13'ü Cumhuriyet sonrasında da faaliyetlerine devam etmiştir (Yıldırım, 2020; Meta, 2022).

Öte yandan, Osmanlı İmparatorluğu döneminde milli bankacılık faaliyetlerine de rastlanmaktadır. Bu çerçevede, 1863 yılında Mithat Paşa'nın girişimleriyle, Niş Valisi iken Pirok kasabasında kurulan "Memleket Sandıkları", yerel halkın tasarruflarını organize ederek ihtiyaç sahiplerine kredi sağlamak amacı taşımıştır. Bu sandıklar 1868 yılında "Menafi Sandıkları" adıyla yeniden düzenlenmiş, 1888 yılında Ziraat Bankası'nın kurulmasıyla birlikte bunların şubelerine dönüştürülmüştür. 1907 yılında ise Emniyet Sandığı, Ziraat Bankası'na bağlanmıştır. 1911-1923 yılları arasında toplam 19 ulusal banka kurulmuştur (Yıldırım, 2020; Meta, 2022).

1.3.2. Cumhuriyet döneminde Türk bankacılığı

Cumhuriyet dönemi Türk bankacılığı, tarihsel gelişim açısından üç ana dönem çerçevesinde ele alınabilir.

1.3.2.1. 1923–1943 Dönemi

Cumhuriyet'in ilanını takiben, Türkiye'de bankacılık alanında önemli kurumsal gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemin dikkat çekici gelişmeleri arasında İş Bankası'nın kuruluşu, Ziraat Bankası'nın anonim şirket hâline dönüştürülmesi, Emlak ve Eytam Bankası'nın kurulması ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) faaliyete geçmesi yer almaktadır. Özellikle 1923–1932 yılları arasında çok sayıda yerel banka kurulmuş; bu bankalar, yerel kredi ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sunmuştur. Ancak 1929 yılında meydana gelen küresel ekonomik buhran, Türkiye'de de bankacılık sektörünü olumsuz etkilemiş, birçok banka faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır. (Doğan, 2012; Yetiz, 2016)

Bu dönemin bir diğer özelliği ise devlet bankalarının ön plana çıkmasıdır. 1934 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı çerçevesinde, kamu sermayesiyle desteklenen ve özel kanunlarla kurulan çok sayıda banka faaliyet göstermeye başlamıştır. Bunlar arasında en önemlileri şunlardır:

- Sümerbank (1933),
- Belediyeler Bankası (İller Bankası, 1933),
- Etibank (1935),
- Denizcilik Bankası (1938),
- Halk Bankası ve Halk Sandıkları (1938)

Bu kamu bankaları; sanayinin gelişimini sağlamak, küçük esnaf ve sanatkârı desteklemek, şehir imar projelerini finanse etmek, altyapı yatırımlarını desteklemek ve deniz taşımacılığı gibi stratejik alanlarda faaliyet göstermek amacıyla kurulmuştur. 1930'lu yıllarda özel bankacılığın gerilemesiyle birlikte, devletin bankacılık alanındaki rolü belirgin biçimde artmıştır (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

1.3.2.2. 1944–1980 Dönemi

Bu dönem, Türkiye'de özel bankacılığın yeniden canlandığı ve geliştiği bir süreçtir. II. Dünya Savaşı sonrası ticari faaliyetlerin hız kazanması, yeni finansal kurumlara olan ihtiyacı artırmıştır. Bu bağlamda, Yapı ve Kredi Bankası (1944), Akbank (1948), T. Kredi Bankası (1948) ve T. Garanti Bankası (1964) adlı bankalar kurulmuştur. Bu dört bankadan üçü günümüzde hâlen faaliyet göstermektedir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

1950'li yıllardan itibaren özel girişimciliğin teşvik edilmesi ve özel sermayeli bankaların desteklenmesiyle birlikte özel sektör bankacılığı hızla gelişmiştir. Bu sürece katkı sağlayan önemli bir düzenleme de 1958 yılında yürürlüğe giren 7129 sayılı Bankalar Kanunu'dur. Bu yasa, dönemin ekonomik politikalarıyla uyumlu biçimde hazırlanmış ve devletin bankacılık

sisteminde yönlendirici rolünü güçlendirmiştir. Yasa ile birlikte devlet, bankalara yönelik kredi politikalarını belirleme ve denetim yetkisini daha sistematik bir yapıya kavuşturmuştur (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

1.3.2.3. 1980 Sonrası Türk Bankacılığı

1980'li yıllar, Türk bankacılık sisteminde köklü değişimlerin yaşandığı, serbest piyasa ekonomisine geçişin hızlandığı ve finansal serbestleşmenin temel ilkelerinin uygulamaya konduğu bir dönem olmuştur. Bu süreçte bankacılık sisteminin hem yasal hem de kurumsal çerçevesi önemli ölçüde yeniden şekillenmiştir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

A. Yapısal ve Finansal Dönüşümler

- Serbestleşme ve Deregülasyon: 1980 sonrası dönemde bankaların kredi tahsisleri üzerindeki kamusal denetim azaltılmış, kredi dağılımı serbest piyasa dinamiklerine bırakılmıştır. Bu durum, bankaların sektörler ve kişiler arasındaki kredi dağılımını ekonomik hedefler doğrultusunda değil, kar maksimizasyonu odaklı yürütmesine yol açmıştır (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).
- Bankacılıkta Yoğunlaşma ve Holding Bankacılığı: 1970'lerin ortasından itibaren, özellikle 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun 38. maddesi nedeniyle özel holdinglerin bankalar üzerindeki etkisi artmıştır. Bu madde, bankaların iştiraklerine açabilecekleri kredi oranları üzerindeki üst sınırları kaldırmış, böylece bankalar holdingler tarafından daha kolay kontrol edilir hâle gelmiştir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).
- Sermayenin Yaygınlaştırılması Çabaları: 1979 tarihli 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile banka hisselerinin halka açılması ve kredilerin tabana yayılması amaçlansa da uygulamada bu hedefe ulaşılamamış; küçük bankalar büyük sermaye grupları tarafından satın alınmıştır. 1985 tarihli 3182 sayılı yasa ile holding bankacılığına kısmi sınırlamalar getirilmiştir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

B. Kurumsal Gelişmeler ve Piyasa Araçları

- Finansal Araçların Çeşitlenmesi: 1980 sonrası dönemde finansal piyasalarda hızlı bir ürün çeşitlenmesi yaşanmıştır. Tüketici kredileri yaygınlaşmış, repo, tahvil, bono, hisse senedi ve varlığa dayalı menkul kıymetler gibi araçlar artmıştır. Bu gelişmeler, bankaların aktif kalitesini ve kredi portföylerinin yapısını etkilemiştir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).
- Sermaye Piyasası Kurumsallaşması: Sermaye Piyasası Kanunu'nun (SPK) çıkarılması ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın (İMKB) yeniden yapılandırılmasıyla birlikte, bankaların düşük maliyetli fon kaynaklarına erişimi azalmış; finansal piyasalar bankalarla rekabet eder hâle gelmiştir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

- Teknoloji ve Otomasyon: Bankalar, personel ve işletme giderlerini azaltmak amacıyla otomasyon sistemlerine yatırım yapmış; bilgi toplama ve değerlendirme maliyetleri düşmüştür (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

C. Krizler, Reformlar ve Yeniden Yapılanma

- 1994 Ekonomik Krizi: Üç ticari bankanın iflasıyla sonuçlanan kriz sonrası mevduat ve faizler devlet garantisi altına alınmış, %100 güvence sistemi devreye sokulmuştur (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).
- 2001 Bankacılık Krizi: Banka iflasları ve kamu borçlarının özel bankalarca finanse edilmesinin yarattığı baskılarla sistem sarsılmış; çok sayıda banka TMSF'ye devredilmiş, bazı bankaların lisansları iptal edilmiştir. Aynı yıl, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) etkin hâle getirilmiş, Merkez Bankası Kanunu revize edilerek fiyat istikrarı temel görev olarak tanımlanmış ve Para Politikası Kurulu oluşturulmuştur (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).
- 2005 Bankacılık Yasası (5411 sayılı Kanun): Bu kanun, Türkiye'deki bankacılık faaliyetlerini uluslararası normlara yaklaştırarak Basel II ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu artırmıştır. Katılım bankacılığı kavramsal olarak mevzuata dahil edilmiştir (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

D. Küreselleşme ve Yabancı Sermaye Girişi

- 2000'li yılların başında, yabancı yatırımcıların Türk bankalarına ilgisi artmış, 2001'de HSBC'nin Demirbank'ı satın alması bu sürecin ilk örneği olmuştur. Ardından UniCredit, Fortis, General Electric ve BNP Paribas gibi gruplar, Türk bankalarında doğrudan pay sahibi olmuştur (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).
- 2009 itibarıyla yabancıların Türk bankacılık sistemindeki doğrudan payı %19.9'a, borsa üzerinden dolayı ortaklıklar da dahil edildiğinde ise toplam küresel pay %39.5'e ulaşmıştır. BDDK verilerine göre, borsaya kote hisselerle birlikte bu oran %50'yi aşmıştır (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

E. 2008 Küresel Finansal Krizi ve Türk Bankacılığı

- Küresel kriz, gelişmiş ülkelerdeki finansal sistemleri ciddi şekilde etkilerken, Türk bankacılık sektörü görece olarak daha az zarar görmüştür. Bu direnç, 2001 krizinden sonra uygulanan yapısal reformlar, kamu bankalarının yeniden yapılandırılması, düzenleyici-denetleyici sistemin güçlendirilmesi ve sermaye yapısının sağlamlaştırılması ile açıklanabilir. Problemler bankaların sistemden uzaklaştırılması ve sermaye tabanının genişletilmesi, sektörün şoklara karşı daha dayanıklı olmasını sağlamıştır (Doğan, 2012; Yetiz, 2016).

1.4. Banka Sisteminde Yer Alan Banka Türleri

Modern ekonomik yapılarda mali sistemin merkezinde yer alan banka kuruluşları, temelde kredi verme ve mevduat toplama işlevlerini üstlenir. Banka sisteminin omurgasını oluşturan bu kurumlar, çeşitlilik arz eden türleriyle ekonomik yapının farklı alanlarına hizmet eder. (Şendurur ve Temelli, 2018) Bu bölümde, ziraat bankaları, halk bankaları ve katılım bankaları ele alınmakta.

1.4.1. Ziraat bankaları

Ziraat bankaları, tarımsal üretimle uğraşan çiftçilerin kredi ihtiyaçlarına özel olarak hizmet vermek amacıyla yapılandırılmış bankalardır. Çiftçiler, tarımsal araç-gereçlerin temini, üretim tesislerinin kurulumu, hayvancılık faaliyetleri ve ürünlerin değerlendirilmesi gibi çeşitli ihtiyaçları için uzun, orta ve kısa vadeli kredi taleplerinde bulunur. Ancak tarım sektörü, doğal afetler, piyasa dalgalanmaları ve mevsimsel riskler nedeniyle özel bir kredi değerlendirme yaklaşımı gerektirir (Şendurur ve Temelli, 2018). Çiftçilerin bireysel üreticiler olması, küçük ölçekli faaliyet yürütmeleri, gelir istikrarının zayıf olması ve kredi teminatı sağlayamama durumları, klasik ticari bankaların bu alana ilgisini sınırlamaktadır. Bu nedenle ziraat bankaları; düşük faizli, uzun vadeli ve esnek ödeme koşullarına sahip krediler sunarak, kırsal kalkınmayı desteklemeyi hedeflemektedir. Ziraat bankaları aynı zamanda tarımsal bilgi düzeyinin artırılması, teknik destek sağlanması ve kooperatifler aracılığıyla üreticilerin finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi gibi görevler de üstlenmektedir. Kamu destekli bu yapılar, tarım sektörünün üretkenliğini artırma ve milli gelire katkı sağlama misyonunu taşımaktadır (Şendurur ve Temelli, 2018).

1.4.2. Halk bankaları

Halk bankaları, küçük esnaf ve sanatkârlar ile küçük ve orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) finansman ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyet gösteren kamu bankalarıdır. Temel işlevleri; işletmelerin üretim kapasitelerini artırmak, istihdam yaratmak ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktır (Şendurur ve Temelli, 2018). Halk bankaları, kısa ve orta vadeli kredilerle birlikte işletmelerin finansal altyapılarını güçlendirecek şekilde makine-teçhizat finansmanı, işletme sermayesi desteği, tesis yatırımları gibi çeşitli kredi ürünleri sunar. Böylece üretim verimliliğini ve piyasadaki rekabet güçlerini artırmayı hedeflerler (Şendurur ve Temelli, 2018).

1.4.3. Katılım bankaları

Katılım bankaları, faizsiz bankacılık ilkesine dayalı olarak, İslami prensipler çerçevesinde faaliyet gösteren finansal kurumlardır. Bu bankalar faiz karşılığı yapıları gereği kredi yerine finansman modelleri kullanır (murabaha, mudarebe, icare vb.) (Şendurur ve Temelli, 2018). Türkiye’de katılım bankalarının kurulmasına ilk kez 1983 yılında izin verilmiş, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile bu kurumların hukuki çerçevesi netleştirilmiştir. Günümüzde katılım bankaları, klasik bankacılıkla büyük ölçüde benzer operasyonel süreçlere sahip olup, regülasyonlar açısından da benzer hükümlere tabidir (Şendurur ve Temelli, 2018).

1.5. Banka Sistemleri

Farklı ülkelerdeki banka sistemleri; sermaye yapısı, faaliyet alanı, sahiplik modeli ve ölçek bazında çeşitli farklılıklar gösterir (Müslümov ve Aras, 2004). Bu sistemler, genel olarak aşağıdaki kategoriler altında sınıflandırılabilir:

1.5.1. Küçük, orta ve büyük ölçekli bankalar

Bankalar; sermaye büyüklüğü, iş hacmi, şube sayısı ve istihdam düzeyi gibi kriterler doğrultusunda küçük, orta veya büyük ölçekli olarak sınıflandırılır. Bu sınıflama göreceli ölçütlere dayandığı için bir banka, ulusal düzeyde büyük sayılırken uluslararası ölçekte orta veya küçük düzeyde değerlendirilebilir (Müslümov ve Aras, 2004; Ergeç, Kaytancı ve Toprak, 2014). Büyük bankalar; yaygın şube ağı, geniş müşteri tabanı, ürün çeşitliliği ve finansal istikrar açısından piyasada belirleyici konumda yer alırken, küçük bankalar daha sınırlı bölgelerde faaliyet göstermektedir (Müslümov ve Aras, 2004; Ergeç vd., 2014).

1.5.2. Uzmanlaşmış ve uzmanlaşmamış bankalar

Uzmanlaşmış bankalar, faaliyetlerini belirli sektörlerle ya da tematik alanlara yoğunlaştıran finansal kuruluşlardır (örneğin tarım, ihracat veya konut finansmanı). Buna karşılık, uzmanlaşmamış bankalar daha genel bankacılık hizmetleri sunar. Gelişmiş ülkelerde sektörel uzmanlaşma daha yaygındır (Müslümov ve Aras, 2004; Ergeç vd., 2014).

1.5.3. Holding bankacılığı

Holding bankacılığı, bir grubun doğrudan veya dolaylı olarak birden fazla bankanın sermayesine sahip olması ya da kontrol etmesi şeklinde tanımlanır. Bu yapı, genellikle sanayi veya ticaret holdinglerinin finansal denetim sağlamak amacıyla bankacılık alanına yönelmesiyle oluşur (Müslümov ve Aras, 2004; Ergeç vd., 2014).

1.5.4. Perakende bankacılık

Perakende bankacılık; bireysel müşterilere yönelik olarak, tasarruf ve ödeme hizmetleri, kredi kartları, bireysel krediler, otomatik ödeme, teminat mektubu gibi işlemleri kapsayan hizmet modelidir. Bu bankacılık türü genellikle çok şubeli yapılarla yürütülür (Müslümov ve Aras, 2004; Ergeç vd., 2014).

1.5.5. Toptancı bankacılık

Toptancı (wholesale) bankacılık; büyük ölçekli işletmelere, kurumsal müşterilere veya kamu kurumlarına yönelik finansal hizmetler sunan bir bankacılık modelidir. Bu sistemde bankalar genellikle az sayıda şube ile çalışır, büyük montanlı fonlar ve yatırım işlemleri yürütür, daha yüksek riskler üstlenirler. (Müslümov & Aras, 2004; Ergeç, Kaytancı ve Toprak, 2014)

2. BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖR ANALİZİ

Türkiye’de bankacılık faaliyetleri, Avrupa kıtasına kıyasla yaklaşık altı yüzyıl gecikmeli olarak başlamıştır. Avrupa’da 13. yüzyılda ticaretin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan bankacılık işlemleri, Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyılda İtalyan bankerlerin Galata çevresinde Saray mensuplarına ve halka borç vermesiyle kendini göstermeye başlamıştır. Ancak Osmanlı’daki bankacılık faaliyetlerinin Avrupa’daki gibi ticaretin gelişimiyle değil, bilakis Kırım Savaşı sonrası artan borçlanma ihtiyacıyla ortaya çıktığı görülmektedir. Osmanlı Bankası’nın İngilizler ve Fransızlar tarafından kurulmasıyla modern anlamda bankacılığın temelleri atılmış, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanı sonrasında ise Atatürk’ün direktifiyle 26 Ağustos 1924’te Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Türkiye’de bankacılık sistemini 1980 öncesi ve sonrası olarak ayırmak mümkündür. 1980 öncesi dönemde faizler devlet kontrolünde olup, kambiyo işlemleri çeşitli kısıtlamalara tabi tutulmuş; bireylerin döviz alım satımı yasaktı ve finansal sistem kurumsallaşmamıştı. 24 Ocak 1980 tarihli kararlarla faiz ve döviz serbest bırakılmış, Türk finansal sisteminde dışa açık ve liberal bir döneme geçilmiştir. Ancak düzenleme ve denetimin yetersiz olması, banker krizlerine ve 2000-2001 yıllarındaki büyük bankacılık krizine neden olmuştur. Bu krizler, finansal sistemde köklü reformları beraberinde getirmiş, birçok banka kapatılmış veya devredilmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bu süreçte kurulmuş, 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile sistem yeniden yapılandırılmıştır (Gündoğdu, 2024, s.138).

Türk bankacılık sisteminin banka sayısı, şube sayısı, personel sayısı, faaliyet gösteren bankaların kuruluş bilgileri, krediler ve mevduat durumu, aktif karlılığı, aktif büyüklüğü, sermaye yeterliliği rasyosu gibi temel bilgilere bu bölümde yer verilecektir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

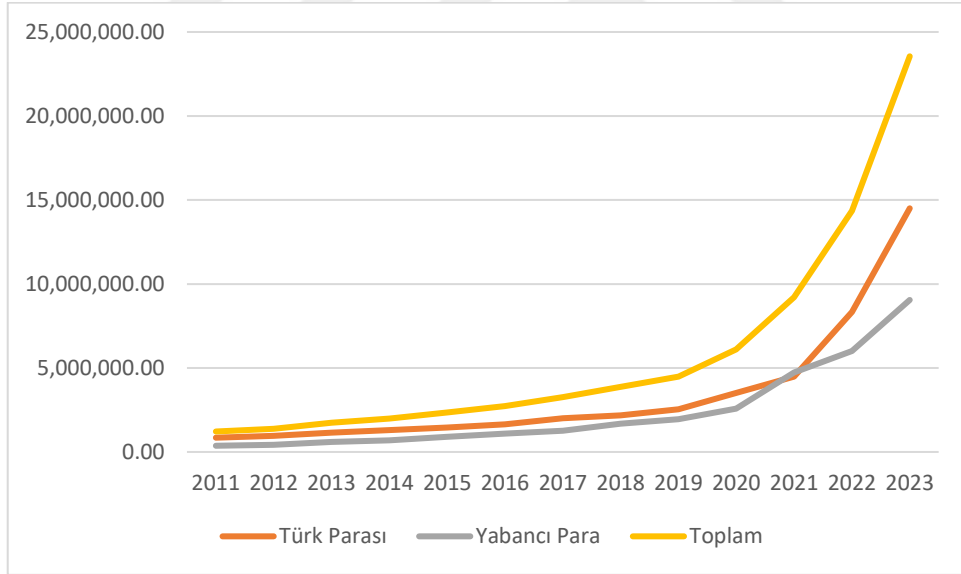
Tablo 2.1. Türk bankacılık sisteminin banka ve şube sayısı (Aralık 2024)

	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Türk Bankacılık Sistemi (Toplam)	67	9.329	81
Mevduat Bankaları	38	9.248	81
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	4	3.837	81
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	11	3.317	0
TMSF'ye Devredilen Bankalar	1	1	0
Yabancı Sermayeli Bankalar	22	2.093	0

Kalkınma ve Yatırım Bankaları	20	81	0
Katılım Bankaları	9	1.495	0

Kaynak: (TBB, 2025)

Tablo 2.1.'de sunulan verilere göre, Türkiye bankacılık sistemi toplam 67 bankadan oluşmaktadır. Bu bankaların dağılımı incelendiğinde; 38'inin mevduat bankası, 20'sinin kalkınma ve yatırım bankası, 9'unun ise katılım bankası niteliğinde olduğu görülmektedir. Bu durum, sistemin büyük ölçüde mevduat bankaları etrafında yapılandığını göstermektedir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009). Şube sayıları bakımından değerlendirildiğinde, bankacılık sisteminin yurt içinde toplam 9.329 şubeye ve yurt dışında 81 şubeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sayılar, Türkiye bankacılık sektörünün hem iç pazarda yaygın bir fiziksel dağılıma sahip olduğunu hem de uluslararası düzeyde sınırlı da olsa bir varlık gösterdiğini ortaya koymaktadır (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009). Ayrıca, sermaye yapısı açısından yapılan sınıflandırmada, sistemde faaliyet gösteren 67 bankadan 22'sinin yabancı sermayeli olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Türkiye bankacılık sektörünün küresel sermaye ile entegrasyon düzeyine ve yabancı yatırımcı ilgisine dair önemli bir göstergedir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

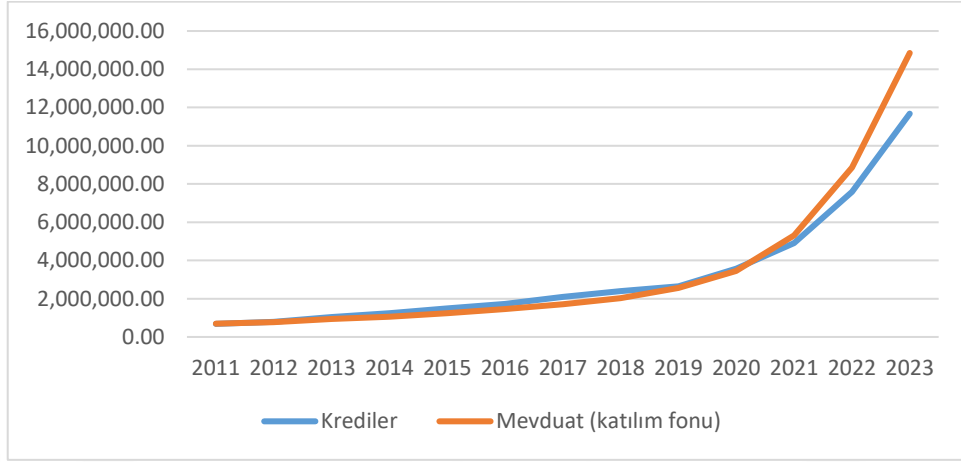
Şekil 2.1. Türk bankacılık sektörünün yıllar itibari ile aktif büyüklüğü

(Milyon TL) (2011-2023)

Kaynak: (BDDK, 2024)

Şekil 2.1.'de sunulan veriler, Türk bankacılık sektörünün 2011-2023 dönemine ilişkin aktif büyüklüğündeki gelişimi milyon TL cinsinden ortaya koymaktadır. İlgili dönemde sektördeki aktif büyüklüğün istikrarlı bir artış eğilimi sergilediği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, 2023 yılı itibarıyla Türk bankacılık sisteminin aktif büyüklüğü, 2011 yılına kıyasla yaklaşık 16 kat

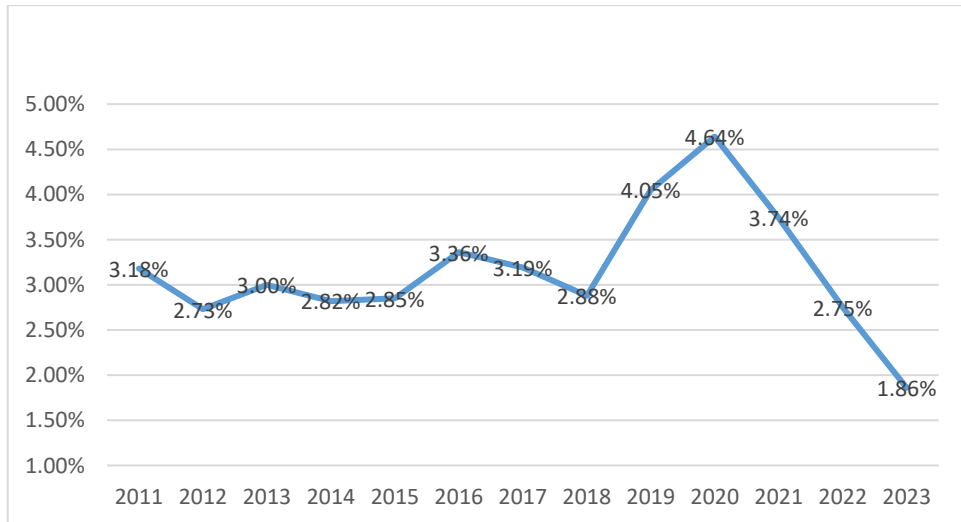
artarak dikkat çekici bir genişleme kaydetmiştir. Bu durum, sektörün finansal derinliği ve ölçeği açısından önemli bir yapısal büyümeyi yansıtmaktadır (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

Şekil 2.2. Türk bankacılık sektörünün kredilerin ve mevduatların seyri (Milyon TL) (2011–2023)

Kaynak: (BDDK, 2024)

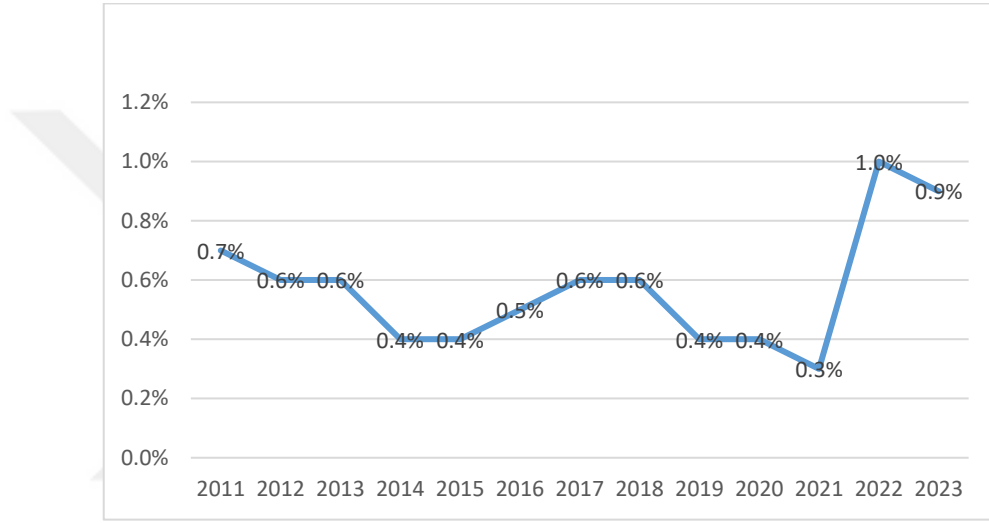
Şekil 2.2., Türk bankacılık sektörünün 2011–2023 yılları arasındaki kredi ve mevduat hacmindeki gelişimi milyon TL cinsinden göstermektedir. İlgili döneme ilişkin veriler incelendiğinde, özellikle 2020 sonrası dönemde belirgin bir dönüşüm yaşandığı gözlemlenmektedir. 2021 yılı itibarıyla kredi ve mevduat tutarları birbirine oldukça yakın seyretmiş, bu tarihten sonra ise mevduat hacminin kredi hacmini aştığı görülmüştür. Bu durum, sektördeki fonlama yapısında ve mevduata dayalı kaynak yaratma dinamiklerinde meydana gelen değişimlere işaret etmektedir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

Şekil 2.3. Türk bankacılık sektöründe takipteki alacaklar/nakdi krediler (%) (2011–2023)

Kaynak: (BDDK, 2024)

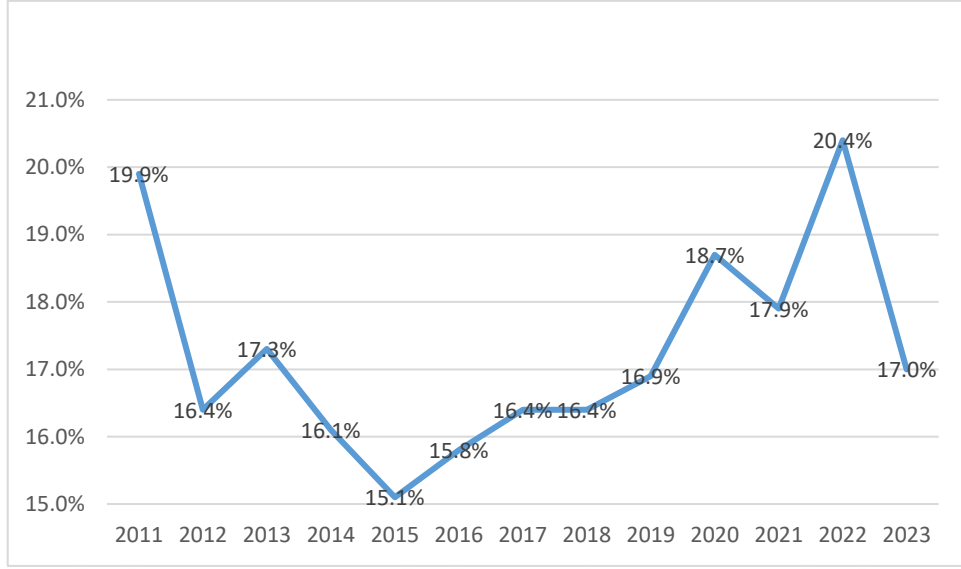
Şekil 2.3., Türk bankacılık sektöründe takipteki alacakların toplam nakdi kredilere oranının yıllar itibarıyla gelişimini ortaya koymaktadır. Söz konusu gösterge, kredi portföyünün kalite düzeyini yansıtan önemli bir performans ölçütü olarak değerlendirilmektedir. Verilere göre, 2019 yılında yaklaşık %5 seviyesine kadar yükselen takipteki alacak oranı, izleyen yıllarda kayda değer bir iyileşme sergileyerek 2023 yılı itibarıyla %1,86 düzeyine gerilemiştir. Bu gelişme, sektördeki risk yönetimi uygulamalarının etkinliğini ve tahsilat performansındaki iyileşmeyi işaret etmektedir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

Şekil 2.4. Türk bankacılık sektöründe aktif karlılık oranı (%) (2011–2023)

Kaynak: (BDDK, 2024)

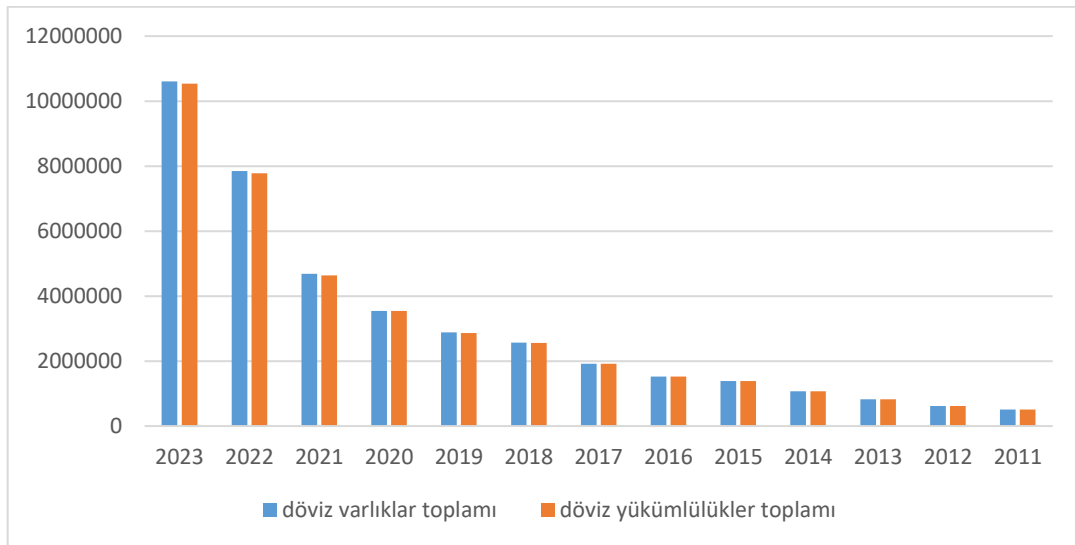
Şekil 2.4.'te, Türk bankacılık sektörünün aktif kârlılık oranının yıllar itibarıyla seyri sunulmaktadır. Sektörün varlıklarını ne ölçüde etkin kullanarak gelir üretebildiğini yansıtan bu gösterge, özellikle 2021 yılından itibaren belirgin bir artış eğilimi sergilemiştir. Bu dönemde gözlenen hızlı yükseliş, bankacılık sektörünün kârlılık performansında kayda değer bir iyileşmeye işaret etmekte ve finansal verimlilik düzeyinde önemli bir artış olduğunu göstermektedir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

Şekil 2.5. Türk bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranı (%) (2011–2023)

Kaynak: (BDDK, 2024)

Şekil 2.5.'te, Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterliliği oranına ilişkin yıllık gelişmeler sunulmaktadır. Uluslararası düzeyde kabul gören Basel düzenlemeleri çerçevesinde bankaların asgari sermaye yeterliliği oranı %8 olarak belirlenmişken, Türkiye bankacılık sektörünün bu standardın oldukça üzerinde bir performans sergilediği görülmektedir. Son on yıllık dönemde ilgili oran sürekli olarak %15'in üzerinde seyretmiş, 2022 yılında ise %20 seviyesini aşarak güçlü bir sermaye yapısını ortaya koymuştur. Sermaye yeterliliği oranı, bankaların olası risklere karşı dayanıklılık düzeyini ve finansal sağlamlığını göstermesi açısından kritik bir gösterge olmakla birlikte, diğer finansal göstergelerle birlikte değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir analiz aracıdır (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

Şekil 2.6. Türk bankacılık sektöründe döviz varlık ve yükümlülükleri (%) (2011–2023)

Kaynak: (BDDK, 2024)

Şekil 2.6., Türk bankacılık sektörünün döviz cinsinden varlık ve yükümlülüklerinin yıllar itibarıyla gelişimini göstermektedir. Veriler incelendiğinde, sektörün döviz pozisyonunu yönetme konusunda dengeli bir strateji izlediği ve döviz varlıkları ile yükümlülüklerini büyük ölçüde eşit seviyelerde tuttuğu gözlemlenmektedir. Söz konusu kalemlerin Türk lirası cinsinden değerlerinde gözlenen artış, büyük ölçüde kur farklarından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, sektörün döviz yükümlülüklerine karşılık döviz varlığı oluşturarak pozisyon dengesini sağlaması, kur riskine karşı etkin bir risk yönetimi uygulandığını göstermektedir (Gündoğdu, 2024; Bumin, 2009).

3. BÖLÜM

BORSA İSTANBUL'DA FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN ANALİZİ

Tablo 3.1., 2024 yıl sonu itibarıyla Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren 53 bankanın aktif büyüklükleri, kredi hacimleri, mevduat toplamları, öz kaynakları ve net dönem kar/zarar tutarlarına ilişkin temel finansal göstergeleri içermektedir. Tablodan elde edilen verilere göre, Türkiye bankacılık sektöründe aktif büyüklük açısından en önde gelen kurum Ziraat Bankası olup, onu Vakıfbank, İş Bankası ve Garanti BBVA takip etmektedir. Kredi hacmi bakımından da kamu bankalarının başı çektiği görülmekte; Ziraat, Vakıfbank ve Halkbank önemli düzeyde kredi kullanılmaktadır. Mevduat toplama kapasitesinde yine Ziraat Bankası ilk sırada yer alırken, Garanti BBVA, Halkbank ve Vakıfbank gibi bankalar da güçlü performans sergilemektedir. Öz kaynak açısından Ziraat Bankası dikkat çekici bir üstünlüğe sahipken, özel bankalardan Garanti BBVA ve İş Bankası da sağlam bir öz sermaye yapısına sahiptir. Net dönem kârı verilerine göre ise Garanti BBVA en yüksek kârlılığı sağlayan banka olurken, onu Ziraat ve İş Bankası izlemektedir. Bazı küçük ölçekli yatırım bankalarının ise dönem zararı açıkladığı görülmektedir. Genel olarak kamu bankalarının bilanço büyüklükleri ve kredi-mevduat hacimleriyle sektörde yapısal bir ağırlığa sahip olduğu, özel bankaların ise özellikle kârlılık açısından öne çıktığı ifade edilebilir (Gündoğdu, 2024; Kandemir ve Karataş, 2016).

Tablo 3.1. Türk bankacılık sektörünün 31.09.2024 tarihindeki genel durumu (Milyon TL)

Banka	Toplam Aktifler (Milyon TL)	Toplam Krediler (Milyon TL)	Toplam Mevduat (Milyon TL)	Toplam Öz Kaynak (Milyon TL)	Net Dönem Kar/Zarar (Milyon TL)
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	4,948,920	402,673	3,918,359	513,227	50,382
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	2,875,673	45,014	2,411,303	187,958	12,026
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	3,568,979	290,073	2,323,029	306,473	27,214
Akbank T.A.Ş.	2,277,957	98,650	1,575,241	294,783	33,139
Anadolubank A.Ş.	85,519	7,428	93,468	15,262	3,794
Fibabanka A.Ş.	124,706	1,034	80,730	18,110	4,661

Şekerbank T.A.Ş.	107,850	11,463	71,036	13,418	1,552
Turkish Bank A.Ş.	5,126	38	4,320	332	71
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	568,463	20,948	384,619	72,056	8,086
Türk Ticaret Bankası A.Ş.	1,410	0	0	915	-104
Türkiye İş Bankası A.Ş.	3,197,231	186,960	2,100,595	362,055	34,685
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	2,330,975	227,134	1,369,722	250,403	22,405
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	11,620	0	0	6,619	111
Alternatifbank A.Ş.	76,241	13,597	30,725	16,981	613
Arap Türk Bankası A.Ş.	17,894	4,883	10,225	2,502	150
Bank Mellat	2,013	0	0	816	90
Bank of China Turkey A.Ş.	5,412	0	0	2,898	640
Burgan Bank A.Ş.	100,769	25,232	45,107	16,776	2,502
Citibank A.Ş.	92,153	1,016	0	22,339	10,576
Denizbank A.Ş.	1,329,087	203,180	934,061	156,243	33,854
Deutsche Bank A.Ş.	21,308	6,920	0	5,535	1,719
Habib Bank Limited	677	34	0	134	18
HSBC Bank A.Ş.	173,390	17,181	117,767	20,664	4,154
ICBC Turkey Bank A.Ş.	96,497	40,350	33,110	12,255	-237
ING Bank A.Ş.	168,271	9,632	124,256	24,092	2,220

Intesa Sanpaolo S.p.A.	7,452	2,732	0	4,502	999
JPMorgan Chase Bank N.A.	3,559	0	0	2,394	900
MUFG Bank Turkey A.Ş.	54,609	31,203	0	5,031	1,551
Odea Bank A.Ş.	88,892	6,749	0	8,417	196
QNB Bank A.Ş.	1,363,039	143,508	817,094	145,872	27,231
Rabobank A.Ş.	1,782	0	0	1,700	286
Société Générale (SA)	252	124	0	66	3
Turkland Bank A.Ş.	14,193	0	0	1,444	338
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	2,496,244	46,266	2,058,640	348,858	66,934
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	95,186	10,942	0	11,431	3,071
Bank of America Yatırım Bank A.Ş.	3,690	0	0	3,284	1,174
BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1,510	0	0	344	36
D Yatırım Bankası A.Ş.	3,649	799	0	735	91
Destek Yatırım Bankası A.Ş.	14,768	5,221	0	2,498	884
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	317	0	0	255	23
Golden Global Yatırım Bankası A.Ş.	15,187	8,403	0	1,571	503

GSD Yatırım Bankası A.Ş.	1,541	0	0	1,115	330
Hedef Yatırım Bankası A.Ş.	1,044	35	0	582	12
İller Bankası A.Ş.	184,694	39,881	0	71,986	11,696
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	180,281	9,218	0	11,339	6,065
Misyon Yatırım Bankası A.Ş.	950	0	0	606	-169
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	49,395	2,153	0	8,046	3,357
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	10,966	5,064	0	2,340	391
Q Yatırım Bankası A.Ş.	3,027	501	0	688	-72
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	824	85	0	633	256
Tera Yatırım Bankası A.Ş.	1,544	621	0	604	108
Türk Eximbank	849,331	613,330	0	90,977	24,182
Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş.	153,649	104,820	0	28,326	4,355
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	220,964	123,307	0	40,702	7,036

(Kaynak: TBB, 2025)

Tablo 3.1.'de yer alan toplam 54 bankadan yalnızca 12'si Borsa İstanbul'da işlem görmektedir. Bu bankalara Tablo 3.2.'de yer verilmiştir. Bu 12 banka arasında en eski faaliyet geçmişine sahip olanı Türkiye İş Bankası'dır. Borsa İstanbul'un kuruluşundan itibaren kesintisiz olarak işlem gören bankalar ise Türkiye İş Bankası ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'dır (TSKB). Söz

konusu 12 banka arasında en yüksek halka açıklık oranı %52 ile Akbank'a aitken, en düşük oran %5 ile ICBC Turkey Bank'a aittir. Bu bankaların 10'u Borsa İstanbul Yıldız Pazar'da, 1'i Ana Pazar'da ve 1'i Piyasa Öncesi İşlem Platformu'nda yer almaktadır (Gündoğdu, 2024)

Tablo 3.2. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların genel bilgileri (2024)

	Kod	Ad	Kuruluş Yılı	Halka Açılma Tarihi	Halka Açıklık Oranı	Pazar
1	ISCTR	İş Bankası(C)	26.08.1924	16.11.1987	31,00	Yıldız Pazar
2	HALKB	T. Halk Bankası	26.08.1938	02.05.2007	9,00	Yıldız Pazar
3	YKBNK	Yapı Kredi Bank	07.07.1944	28.05.1987	39,00	Yıldız Pazar
4	AKBNK	Akbank	30.01.1948	26.07.1990	52,00	Yıldız Pazar
5	TSKB	T.S.K.B.	02.06.1950	10.04.1986	39,00	Yıldız Pazar
6	SKBNK	Şekerbank	12.10.1953	03.04.1997	48,00	Yıldız Pazar
7	VAKBN	Vakıflar Bankası	13.04.1954	09.11.2005	6,00	Yıldız Pazar
8	KLNMA	T. Kalkınma Bankası	11.11.1975	06.03.1991	0,90	Piyasa Öncesi İşlem Pazarı
9	ALBRK	Albaraka Türk	05.10.1984	20.06.2007	38,00	Yıldız Pazar
10	ICBCT	ICBC Turkey Bank	28.04.1986	23.05.1990	5,00	Ana Pazar
11	QNBFB	QNB Finansbank	23.09.1987	02.02.1990	0,18	Piyasa Öncesi İşlem Pazarı
12	GARAN	Garanti Bankası	05.08.2008	06.06.1990	14,00	Yıldız Pazar

Kaynak: (KAP, 2025)

Aşağıdaki Tablo 3.3.'te, Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ödenmiş sermaye tutarları ile temel piyasa performans göstergelerine yer verilmiştir. İlgili bankalar arasında en yüksek ödenmiş sermayeye sahip kuruluş Türkiye İş Bankası iken, en düşük ödenmiş sermaye ICBC Turkey Bank'a aittir. Sektöre ilişkin ortalama fiyat/kazanç (F/K) oranı 7,50, ortalama piyasa değeri/defter değeri (PD/DD) oranı ise 2,40 olarak hesaplanmıştır. En yüksek F/K oranı QNB Finansbank'a aitken, en düşük F/K oranı Yapı ve Kredi Bankası'na aittir. PD/DD oranları bakımından ise bankaların büyük çoğunluğu sektör ortalaması olan 1,67'nin altında yer almaktadır. Ancak QNB Finansbank ile Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası'nın PD/DD

oranları sektör ortalamasının kayda değer biçimde üzerindedir (Gündoğdu, 2024; Kandemir ve Karataş, 2016).

Tablo 3.3. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların ödenmiş sermaye ve piyasa performans analizi (2024)

	Kod	Ad	F/K	PD/DD	Ödenmiş Sermaye
1	ISCTR	İş Bankası(C)	3,23	0,87	9.999.970.000
2	VAKBN	Vakıflar Bankası	5,08	0,74	9.915.922.000
3	YKBNK	Yapı Kredi Bank	2,43	0,92	8.447.051.000
4	HALKB	T. Halk Bankası	8,51	0,67	7.184.778.000
5	AKBNK	Akbank	2,86	0,90	5.200.000.000
6	GARAN	Garanti Bankası	2,81	1,00	4.200.000.000
7	QNBFB	QNB Finansbank	29,06	11,81	3.350.000.000
8	TSKB	T.S.K.B.	2,60	0,86	2.800.000.000
9	ALBRK	Albaraka Türk	2,79	0,71	2.500.000.000
10	KLNMA	T. Kalkınma Bankası	17,89	6,65	2.500.000.000
11	SKBNK	Şekerbank	3,27	1,05	1.860.000.000
12	ICBCT	ICBC Turkey Bank	9,42	2,61	860.000.000
		Sektör Ort.	7,50	2,40	

Kaynak: (Gündoğdu, 2024)

Tablo 3.4.'te, Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların temel finansal rasyolarına yer verilmiştir. Bankacılık sektörü açısından kritik öneme sahip göstergelerden biri olan sermaye yeterliliği oranı, 2023 yılı itibarıyla sektör genelinde ortalama %21,3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı yıl itibarıyla en yüksek sermaye yeterliliği oranı %34,1 ile ICBC Turkey Bank'a, en düşük oran ise %14,3 ile Türkiye Halk Bankası'na aittir. Bankaların toplam varlıkları içerisinde yabancı para cinsinden varlıkların payı incelendiğinde, bu oran en yüksek %79,6 ile ICBC Turkey Bank'ta, en düşük ise %31,4 ile Halk Bankası'nda gözlemlenmiştir. Toplam kredilerin, toplam mevduat tutarını aştığı tek banka ICBC Turkey Bank olup, bu durum söz konusu bankanın kredi-mevduat yapısında dikkat çekici bir farklılık ortaya koymaktadır. 2023 yılı verilerine göre, toplam aktifler içerisinde en yüksek likidite oranı %23,6 ile Şekerbank'ta

görülmektedir. Faiz gelirlerinin faiz giderlerine oranı açısından en yüksek değere ise Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) sahiptir (Gündoğdu, 2024; Akgül, 2021).

Tablo 3.4. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların temel rasyoları (2023)

	Sermaye Yeterliliği	YP Varlık/Top. Varlık	Top. Krediler/Top. Mevduat	Likit Aktifler/Top. Aktifler	Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri
ICBC Turkey Bank	34,1	79,6	77,9	23,1	143,0
Akbank	21,9	34,2	71,4	19,1	140,5
T.S.K.B.	26,2	78,5	-	8,6	232,1
Türkiye İş Bankası	21,6	39,8	70,5	23,1	143,2
Yapı Kredi Bank	20,3	35,4	87,2	16,7	149,9
Türkiye Garanti Bankası	20,6	33,8	77,0	22,4	153,8
Şekerbank	27,2	38,9	80,4	23,6	194,0
QNB Finansbank	16,7	35,7	94,6	18,7	139,6
Türkiye Vakıflar Bankası	15,1	36,0	77,4	18,5	119,9
Türkiye Halk Bankası	14,3	31,4	67,8	13,2	115,7
Türkiye Kalkınma Bankası	16,9	64,6	-	16,3	186,9

Kaynak: (TBB, 2024)

Aşağıdaki Tablo 3.5'te Borsa İstanbul'da işlem gören 12 bankaya ilişkin 2023 yılı öz sermaye kârlılığı, satış kârlılığı ve net dönem kârı verilerine yer verilmiştir. Bankacılık sektöründe ortalama öz sermaye kârlılık oranı %34 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, bankalar arasında %52 ile en yüksek düzeye QNB Finansbank'ta ulaşırken, en düşük oran %9 ile Türkiye Halk Bankası'na aittir. Satış kârlılığı açısından sektör ortalaması %58 düzeyindedir. Garanti Bankası, %75 ile bu alanda en yüksek orana sahip banka iken, Halkbank %17 ile en düşük satış kârlılığına sahip kurum olarak öne çıkmaktadır. 2023 yılı net dönem kârı incelendiğinde, Garanti Bankası 87 milyar TL ile sektörde en yüksek net kârı elde ederken, ICBC Turkey Bank 1,3 milyon TL ile en düşük net kâr açıklayan banka olmuştur (Gündoğdu, 2024; Akgül, 2021).

Tablo 3.5. Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların karlılık analizi (2024)

	Kod	Ad	Öz Sermaye Karlılığı	Satışların Karlılığı	Net Kar Yıllık
1	GARAN	Garanti Bankası	43,94	75,55	87.331.720.000
2	ISCTR	İş Bankası(C)	31,48	65,99	72.262.965.306
3	YKBNK	Yapı Kredi Bank	44,58	63,33	68.008.836.000
4	AKBNK	Akbank	36,45	70,44	66.478.940.000
5	QNBFB	QNB Finansbank	52,70	62,75	33.172.442.000
6	VAKBN	Vakıflar Bankası	17,99	32,23	25.045.910.000
7	HALKB	T. Halk Bankası	9,23	16,76	10.111.965.000
8	TSKB	T.S.K.B.	41,19	65,88	7.041.477.000
9	KLNMA	T. Kalkınma Bankası	45,62	53,00	4.043.375.000
10	ALBRK	Albaraka Türk	31,88	31,80	3.428.558.000
11	SKBNK	Şekerbank	39,77	38,07	2.445.692.000

12	ICBCT	ICBC Turkey Bank	34,60	50,40	1.323.195.000
		Sektör Ort.	34,36	58,28	

Kaynak: (Gündoğdu, 2024)

3.1. BIST Banka Endeksi

3.1.1. Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

VakıfBank, Vakıfların fonlarından ve gelirlerinden maksimum düzeyde yararlanmak ve gerekli yönetim ve operasyonel yaklaşımla ülkenin tasarruf oluşumuna katkıda bulunmak amacıyla, 1954 yılında 6219 sayılı Özel Kanun kapsamında 50 milyon TL sermaye ile kurulmuştur. Modern bankacılık işlemleri gerçekleştirmek için 11 Ocak 1954'te faaliyete geçmiştir. Bankanın temel amacı, birikmiş tasarrufları koruyarak ekonomik kalkınmanın ihtiyaçlarına göre yönlendirmektir (VakıfBank, 2023).

Anonim şirket olarak kurulan VakıfBank, 30 Haziran 2024 tarihi itibarıyla aktif büyüklüğü bakımından Türkiye'nin ikinci büyük bankasıdır. Kurulduğu günden bu yana büyüme hedefi doğrultusunda, özel VakıfBank Kanunu hükümleri çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmekte ve ülke ekonomisinin gelişimine ve dünya ekonomisi ile entegrasyonuna katkıda bulunmaktadır (VakıfBank, 2023).

2024 yılının ikinci çeyreğinde VakıfBank, aktiflerini 3 trilyon 238 milyar TL'ye çıkararak, 2023 yılının aynı dönemine göre yüzde 48 oranında büyümüştür. Aynı dönemde takipteki alacaklar yüzde 34,5 artışla 1 trilyon 708 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kredilere bakıldığında, ticari krediler yüzde 36,32 artışla 1 trilyon 384 milyar TL'ye, bireysel krediler ise yüzde 27 artışla 323,8 milyar TL'ye yükselmiştir (VakıfBank, 2023).

VakıfBank, toplam mevduatını yüzde 53,5 artırarak 2 trilyon 152 milyar TL'ye, vadesiz mevduatını yüzde 56,9 ve vadeli mevduatını ise yüzde 52,4 oranında büyütüştür. Mevduatın yanı sıra, finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesiyle 2024 yılının Haziran ayı sonuna kadar yurt dışından, özellikle Japonya'dan, uygun şartlar ve maliyetlerle toplam 4 milyar dolar kaynak sağlanmıştır (VakıfBank, 2023).

VakıfBank'ın özkaynakları 2024 yılı 2. çeyreğinde 191,3 milyar TL'ye yükselmiş, sermaye yeterliliği rasyosu ise %14,49 seviyesinde gerçekleşmiştir. Haziran 2024 itibarıyla VakıfBank'ın yurt içinde 946 ve yurt dışında 4 olmak üzere toplam 950 şubesi bulunmaktadır. Personel sayısı ise 18.579 kişidir (VakıfBank, 2023; Türkiye Bankalar Birliği [TBB], 2024).

3.1.2. Akbank T.A.Ş.

Akbank, Hacı Ömer Sabancı'nın da aralarında bulunduğu bir grup iş insanı tarafından, pamuk üreticilerine kredi sağlamak amacıyla Ocak 1948'de Adana'da kurulmuş özel bir bankadır. Banka, yaklaşık 94 milyar dolarlık aktif büyüklüğüyle Türkiye'nin en büyük bankalarından biri haline gelmiştir (Akbank, 2024). Akbank, Brand Finance tarafından gerçekleştirilen "Dünyanın En Değerli 500 Bankacılık Markası" araştırmasında, 2017 yılında üst üste 6. kez "Türkiye'nin En Değerli Bankacılık Markası" seçilmiştir. Bu başarı ile Akbank, dünya çapındaki en değerli 500 banka arasında 94. sırada yer almıştır. Ayrıca, Brand Finance'ın 2015 yılında gerçekleştirdiği "Dünyanın En Değerli 500 Markası" araştırmasında da "Türkiye'nin En Değerli Markası" unvanını kazanmıştır (Akbank, 2024).

Bankanın İstanbul'daki ilk şubesi, 14 Temmuz 1950'de Sirkeci'de açılmış; 1954 yılında genel merkezi İstanbul'a taşınmıştır. Akbank, 1963 yılında bankacılık işlemlerini otomatikleştiren ilk Türk bankalarından biri olmuştur (Akbank, 2024). Akbank'ın ilk yurt dışı temsilciliği 1980'lerde Frankfurt'ta açılmıştır. 1983 yılında ise Ak International Ltd. adıyla yurt dışında faaliyet göstermeye başlamış; bu girişim daha sonra Sabancı Bank adını alarak yurt dışında faaliyet gösteren ilk Türk özel bankası olmuştur (Akbank, 2024). Akbank, 1992 yılında Ak Yatırım Menkul Değerler A.Ş., 2000 yılında ise Ak Yatırım Ortaklığı A.Ş. ve Özel Bankacılık Bölümü gibi çeşitli iştiraklerini kurmuştur. Ayrıca, Ak Emeklilik A.Ş. ve 2005 yılında kurulan Ak Finansal Kiralama A.Ş. ile farklı alanlarda hizmet vermeye başlamıştır. Mayıs 2005'te, Ak Emeklilik'in Ak Sigorta'ya satışı gerçekleştirilmiştir (Akbank, 2024). 2024 yılı 2. Çeyreğinde Akbank'ın 19 bölge müdürlüğü, 700 şubesi, 6000 ATM'si, 12.9 bin çalışanı ve 800 bin pos terminali bulunmaktadır. 2024 yılının 1. yarısında özkaynak karlılığı %22,4 ve aktif karlılığı %2,3 oranlarıyla net kar 24.104 milyardır. Buna göre 2023 yılı 1. yarısına göre %22 oranında düşüş yaşanmıştır. 2024 yılı 1. yarısında Akbank, aktiflerini 2,291 milyar TL'ye çıkartarak 2023 yılına oranla %20 büyüme sağlamıştır (Akbank, 2024; TBB, 2024).

3.1.3. Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

Garanti BBVA (eski adıyla Garanti Bankası), 1946 yılında Ankara'da kurulan özel bir bankadır. 30 Eylül 2014 itibarıyla konsolide aktif büyüklüğü 107 milyar ABD dolarına ulaşarak Türkiye'nin en büyük ikinci özel bankası konumuna gelmiştir. Bankanın tam adı Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi olup, 2019 yılında Garanti BBVA markasını kullanmaya başlamıştır (Garanti BBVA, 2024). Banka, kurumsal bankacılık, ticari bankacılık, KOBİ bankacılığı, ödeme sistemleri, özel bankacılık, bireysel bankacılık ve yatırım bankacılığı gibi bankacılığın tüm iş kollarında faaliyet göstermektedir. Ayrıca, yurtiçindeki ve yurtdışındaki iştirakleri aracılığıyla entegre finansal hizmetler sunmaktadır (Garanti BBVA, 2024).

Garanti BBVA, 2023 yıl sonu itibarıyla Türkiye'de 796 şube, yurtdışında ise 9 şube ile faaliyet göstermektedir. Bunun yanı sıra, Düsseldorf ve Şanghay'da temsilcilikleri bulunmaktadır.

Banka, 5.511 ATM, çağrı merkezi, mobil, internet ve sosyal platformlar üzerinden 22.016 çalışanıyla yaklaşık 18,7 milyon müşterinin finansal ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Garanti BBVA, 2024; TBB, 2024). Garanti BBVA'nın ana hissedarı, güçlü bir küresel organizasyon olan Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA)'dır. Bankanın hisseleri Türkiye'de işlem görürken, depo sertifikaları İngiltere ve ABD'de alınıp satılmaktadır (Garanti BBVA, 2024). 2024 yılı 1. çeyreği verilerine göre bankanın net kârı 22 milyar 479 milyon liradır. Bankanın aktif büyüklüğü 2023 yıl sonuna göre %12,2 artarak 2 trilyon 462 milyar TL'ye ulaşmıştır (Garanti BBVA, 2024).

3.1.4. Türkiye Halk Bankası A.Ş.

Türkiye Halk Bankası'nın kuruluş süreci, 1933 yılında çıkarılan 2284 sayılı Kamu Bankaları ve Kamu Sandıkları Kanunu ile başlamış ve banka 1938 yılında faaliyete geçmiştir. 1938'den 1950'ye kadar kamu fonları aracılığıyla borç verme ve finansman sağlama hizmeti sunan Halkbank, 1950 yılından itibaren şube açma ve doğrudan kredi verme hakkını kazanarak faaliyet alanını genişletmiştir (Halkbank, 2024).

Halkbank, 1964 yılından itibaren daha aktif bir çalışma temposu benimseyerek mevduat ve kredi hacmini istikrarlı bir şekilde artırmıştır. Banka, 1992 yılında Türkiye Öğretmen Bankası'nı (Töbank), 1993 yılında Sümerbank'ı ve 1998 yılında Etibank'ı bünyesine katmıştır (Halkbank, 2024). 2000 yılında yürürlüğe giren 4603 sayılı Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun ile Halkbank yeniden yapılandırma sürecine başlamıştır. Bu çalışmalar, bankanın çağdaş ve uluslararası rekabetçi bir bankacılık sektörüyle uyumlu faaliyet göstermesini ve özelleştirmeye hazırlık yapmasını amaçlamıştır (Halkbank, 2024). 2001 yılında Emlak Bankası (96 şubesiyle birlikte) Halkbank'a devredilmiş, 2004 yılının ikinci yarısında ise Pamukbank Halkbank'a katılmıştır (Halkbank, 2024).

Halkbank'ın hisselerinin %24,98'i 2007 yılında halka arz edilmiş ve bu işlem, Türkiye sermaye piyasalarında o güne kadar gerçekleştirilen en büyük halka arz olmuştur (Halkbank, 2024). Halkbank'ın 2012'deki ikinci halka arzı büyük bir başarıya imza attı. 2023 yıl sonu itibarıyla 1.073 yurt içi şube, 6 yurt dışı şube, 1 yurt içi yönetim acenteliği, 2 yurt dışı temsilcilik ofisi, 22.219 çalışan, 4.064 adet otomatik ATM, telefon ve internet bankacılığı hizmetleri ve mobil bankacılık uygulamalarıyla hizmet vermektedir (Halkbank, 2024; TBB, 2024). 2024 yılı 1. yarısında Halkbank, aktiflerini 2.611 milyar TL'ye çıkartarak 2023 yılına oranla %18,9 büyümeye sağlamıştır. Mevduat toplamı 2023 yıl sonuna göre %15,4 oranında artış göstererek 2.161.565 milyon TL'ye yükselmiştir. Net karı geçen yılın aynı dönemine göre %66,7 oranında artış göstererek 8.258 milyon TL olarak gerçekleşmiştir (Halkbank, 2024).

3.1.5. Türkiye İş Bankası A.Ş.

26 Ağustos 1924'te 1 milyon lira sermaye ile tek şube olarak kurulan ve bunun 250.000 lirası ödenmiş olan İş Bankası, 8 kişilik kadrosuyla faaliyete geçti. Bankanın kurucuları arasında Mustafa Kemal Atatürk'ün yanı sıra taahhüt edilen sermayenin en az %10'unu oluşturan 36 kişi bulunmaktadır. Tüm Hindistan Müslüman Birliği'nin Türk Kurtuluş Savaşı'na destek amacıyla gönderdiği fonun geri kalan 250 bin lirası, Atatürk'ün bankaya sağladığı sermayeyi oluşturuyordu (Türkiye İş Bankası, 2024). Kuruluşundan bu yana bankacılık sektörünün yanı sıra ülke için ihtiyaç duyulan alanlara yatırım yapan İş Bankası, şeker, cam ve tekstil sektörlerinde de faaliyet göstermekte, madenler ve limanlar gibi birçok alanda iştirakler kurmaktadır. 1927 yılında İtibar-ı Milli Bankası ile birleşerek sermayesini 4 milyon liraya çıkardı. En küçük tasarrufları bile değerlendirip kalkınmaya yönlendirmek amacıyla kurulan İş Bankası, Türk toplumunda tasarruf bilincinin oluşmasında, gelişmesinde ve Türkiye'de ilk parayı 1928 yılında bankalarla tanıştırmamızda önemli bir rol oynamıştır (Türkiye İş Bankası, 2024).

İş Bankası, ilerleyen yıllarda Türkiye çapında şubeler açarak büyümeye başlamıştır. 1932 yılında Hamburg-Almanya ve İskenderiye-Mısır'da şubeler açarak yurt dışında şube açan ilk Türk bankası olmuştur. İş Bankası, 1950'li yıllarda şube portföyünü genişletmiş, bankanın iştirakleri Türk sanayisinin itici gücünü oluştururken, imalat sektörü başta olmak üzere birçok faaliyet alanında yatırımlar yapılmış ve finansman sağlanmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda şubeleşmesini hızlandıran İş Bankası, 1980'li yıllarda ise yurtdışı şube ağını geliştirmeye özel bir önem vermiştir (Türkiye İş Bankası, 2024).

1980'li yıllarda İş Bankası, çeşitliliğine paralel olarak müşterilerine geniş bir yelpazede hizmet sunmaya başlamıştır. Türkiye'de ilk ATM'yi 1982 yılında hizmete sokan İş Bankası, aynı zamanda "cascamatik" isminin bir marka haline gelmesini sağlamıştır. 1991 yılında "Mavi Hat"ın, 1997 yılında ise ilk İnternet Şubesinin hizmete açılmasıyla İş Bankası bu alanda öncü bir rol üstlenmiştir. İş Bankası, söz konusu yıllardan itibaren müşterilerinin ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda sunduğu hizmetlerin kalitesini ve çeşitliliğini artırmaya yönelik Ar-Ge faaliyetleri ve yeni teknolojilerin kullanımı konusunda araştırmalar yapmıştır. Bu yüksek teknolojiye sahip bir banka olma yolunda önemli adımlar atmıştır (Türkiye İş Bankası, 2024).

İş Bankası, 2024 yılının ikinci çeyreğinde 15,103 milyon TL net kâr açıklamıştır. Bankanın net kârı, bir önceki çeyreğe göre %7,5 oranında artış göstermiş, ancak geçen yılın aynı dönemine kıyasla %18,8 oranında azalmıştır. Bu sonuçlarla banka, yılın ilk yarısını geçen yılın aynı dönemine göre %7,4 oranında düşüşle 29 milyar TL net kâr ile tamamlamıştır. İş Bankası'nın toplam aktifleri, 2023 sonuna göre %17,6 oranında büyüyerek 2,886 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Ortalama aktif kârlılığı %2,9 olarak gerçekleşmiş; bu oran, 2023 yılı sonunda %3,8 düzeyinde kaydedilmiştir. Banka, yurt içinde 1.046, yurt dışında ise 22 şube, 6.300 ATM ve 22.757 çalışan ile hizmet sunmaya devam etmektedir (Türkiye İş Bankası, 2024; TBB, 2024).

3.1.6. Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Yapı ve Kredi Bankası, Kazım Taşkent tarafından 1944 yılında Türkiye'nin bireysel bankacılık odaklı ilk özel ulusal bankası olarak kuruldu. 2005 yılında bağlı şirketi Çukurova Holding'in TMSF'ye olan borçları nedeniyle bankanın hisselerinin %51'i, Koç Holding'in bağlı ortaklığı olan Koç Finansal Hizmetler'e devredildi. 2006 yılında, Koç Holding bünyesinde Koçbank ile birleşme tamamlandı. Bankanın hisselerinin %20,22'si Koç Holding A.Ş.'ye, %40,95'i ise Koç Finansal Hizmetler'e aittir. Koç Grubu'nun bankadaki doğrudan ve dolaylı toplam iştirak oranı %67,97'dir. Hisselerinin geri kalan %32,03'ü halka açık olup Borsa İstanbul'da işlem görmektedir. Koç Holding, 2023 yılında Yapı Kredi'deki %6,8 hissesini 6,8 milyar TL'ye sattığını açıklamıştır. (Yapı Kredi, 2024)

2024 yılı itibarıyla Yapı Kredi, 772 yurtiçi ve 1 yurtdışı şube, 5.323 ATM ve 15 binden fazla çalışan ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Bankanın aktif büyüklüğü 2024 yılında yıllık %57 artışla 2,3 trilyon TL'ye ulaşmış, net kârı ise 17,4 milyon TL olarak kaydedilmiştir. Bankanın çeyrek bazlı net kârı %31 oranında düşerken, yıllık bazdaki net kârında %28 oranında azalma yaşanmıştır (Yapı Kredi, 2024; TBB, 2024).

3.1.7. Şekerbank T.A.Ş.

Şekerbank T.A.Ş., 1953 yılında şeker pancarı üreticilerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Eskişehir'de Pancar Kooperatif Bankası adıyla kurulmuş, 1956 yılında Ankara'ya taşındıktan sonra adını Şekerbank olarak değiştirmiştir. 1993 yılından itibaren özel banka olarak faaliyet göstermeye başlamış ve 1997 yılında hisselerini halka arz ederek sermaye piyasalarına açılmıştır (Şekerbank, 2024).

Şekerbank, 2024 yılı itibarıyla 241 şube, 280 ATM, 6.250 anlaşmalı ATM ağı, 33.680 POS terminali ve 3.440 çalışan ile hizmet vermektedir. Banka, 2024 yılının ilk yarısında 1.614.401.000 TL net kâr açıklamış olup, bu rakam 2023 yılının aynı dönemine göre %19 oranında bir artışa işaret etmektedir. Ayrıca, bankanın aktif büyüklüğü yıl sonuna kıyasla %23,8 oranında artış göstererek 100,7 milyar TL seviyesine ulaşmıştır (Şekerbank, 2024; TBB, 2024).

3.1.8. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası, 1984 yılında İstanbul'da kurulmuş ve 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Türkiye'nin ilk faizsiz bankacılık kurumudur. Banka, katılım hesapları aracılığıyla fon toplamakta ve mevcut proje ekonomisine dayalı olarak bireysel finansman, kurumsal finansman, leasing ve kar-zarar paylaşımı gibi hizmetler sunmaktadır. Ayrıca, faizsiz bankacılık ilkesine uygun olarak çeşitli finansal ürün ve hizmetler sunmaktadır (Albaraka Türk, 2024).

2024 yılı itibarıyla Albaraka Türk Katılım Bankası, 2'si yurtdışında olmak üzere toplam 225 şube, 8.500 ATM ve 2.739 çalışan ile faaliyet göstermektedir. Banka, 2024 yılının ilk yarısında net kârını bir önceki yılın aynı dönemine göre %25 artırarak 1,87 milyar TL'ye ulaştırmıştır. Bankanın aktif büyüklüğü ise 2023 yılsonuna kıyasla %16 artış kaydederek 268,64 milyar TL seviyesine ulaşmıştır (Albaraka Türk, 2024; TBB, 2024).

3.1.9. ICBC Turkey Bank A.Ş.

ICBC, 1984 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nde kuruldu ve müşterilerine çeşitli finansal ürünler ve hizmetler sunan küresel bir finans kuruluşudur. Bankanın hisseleri, Ekim 2006'da eş zamanlı olarak Hong Kong Menkul Kıymetler Borsası ve Şanghay Menkul Kıymetler Borsası'nda kote edilmiştir. Uluslararası genişleme stratejisi sayesinde ICBC, faaliyetlerini 48 ülke ve bölgeyi kapsayacak şekilde altı kıtada genişletmiştir. Banka, 428 yurt dışı kuruluş, 26.548 self-servis bankacılık noktası ve 86.331 ATM'den oluşan geniş bir dağıtım ağıyla hizmet vermektedir. Ayrıca, internet bankacılığı, telefon bankacılığı ve otomatik bankacılık hizmet merkezleri aracılığıyla 7.628.000 ticari müşteriye ve 627 milyon bireysel müşteriye kapsamlı finansal ürün ve hizmetler sunmaktadır (ICBC Turkey, 2024; TBB, 2024).

ICBC Turkey Bank, 2024 yılının ilk çeyreğinde 115 milyon TL net kâr açıklamıştır. Ancak bu rakam, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %79 oranında bir azalma göstermiştir. Bankanın aktif büyüklüğü ise 2023 yıl sonuna göre %0,1 artışla 100 milyar TL'ye ulaşmıştır (ICBC Turkey, 2024).

4. BÖLÜM

DÖVİZ KURU İLE BORSA HİSSE SENEDİ ARASINDAKİ İLİŞKİYİ AÇIKLAYAN YAKLAŞIMLAR

Döviz kuru ile borsa endeksi arasındaki ilişkiyi inceleyen teoriler, ekonomik ve finansal piyasalardaki dinamikleri anlamak için geliştirilmiştir. İşte bu ilişkiyi açıklamaya yönelik bazı temel teoriler:

4.1. Portföy Denge Teorisi

Portföy denge teorisi, yatırımcıların portföylerinde döviz ve hisse senetlerini bir denge içerisinde tutmaya çalıştığını savunur. Döviz kurlarındaki dalgalanmalar, yabancı yatırımcıların portföy değerini etkileyebilir; bu durum borsa endekslerinde hareketliliğe yol açabilir. Örneğin, döviz kurundaki bir artış, yerli para biriminin değer kaybetmesine neden olur ve yabancı yatırımcılar için borsa yatırımlarını daha cazip hale getirebilir; bu da borsa endekslerini olumlu yönde etkileyebilir. Portföy dengesi teorisi, stok odaklı bir modeldir ve döviz kurlarındaki değişimleri, yabancı varlıkların arz ve talebindeki değişimlerle açıklayarak uluslararası sermaye akımlarının etkisini dikkate alır (Durmuşoğlu, 2024; Küçükkocaoğlu ve Çakır, 2021).

Yatırımcıların menkul kıymet getirilerindeki değişimlere tepkileri doğrultusunda portföylerini ayarlama süreci bu yaklaşımı açıklar. Teoriye göre, riskleri azaltmaya çalışan yatırımcılar açısından portföylerinde yabancı menkul kıymet bulundurma yerli menkul kıymet bulundurma risk açısından bir fark yaratmayacağı varsayılır. Ayrıca, yatırımcıların yabancı menkul kıymet buldukları için ayrı bir risk primi talep etmeyecekleri öngörülür. Ancak, bu durum her zaman geçerli değildir; değişen piyasa koşullarına göre yatırımcılar portföylerinde değişiklik yapar. Yatırımcılar, portföy riskini azaltmak amacıyla sermaye piyasalarında fonlarını çeşitlendirmeyi tercih eder (Durmuşoğlu, 2024; Küçükkocaoğlu ve Çakır, 2021).

Piyasalarda hisse senedi getirilerindeki artış veya azalış beklentileri, döviz kurlarını etkiler ve risk seviyesinde artış gözlemlendiğinde yatırımcılar portföy ayarlamalarına gider. Örneğin, bir ülkenin hisse senedi fiyatlarında meydana gelen düşüş, hisse senetlerine olan talebi ve buna bağlı olarak yerel para birimine olan talebi azaltır. Para talebindeki bu azalma faiz oranlarının düşmesine, yatırımcıların portföylerindeki yerel varlıkları satarak yabancı varlıklara yönelmelerine yol açabilir. Bu mekanizmanın işlemesi sonucunda yerel para değer kaybeder ve döviz kuru yükselir. Bunun tam tersi durumda ise, hisse senedi piyasasında artış yaşayan bir ülkede hisse senetlerine olan talep artar; bu artış uluslararası sermaye akımlarını çekerek

yerel para biriminin değer kazanmasına ve döviz kurlarının düşmesine neden olabilir (Durmuşoğlu, 2024; Küçükkocaoğlu ve Çakır, 2021).

4.2. Uluslararası Ticaret ve Rekabet Teorisi

Bu teoriye göre, döviz kurlarındaki değişimler ihracat ve ithalat maliyetlerini etkileyerek şirketlerin karlılığını ve dolayısıyla hisse senedi fiyatlarını etkileyebilir. Yerli para biriminin değer kazanması durumunda borsa endeksi, ihracatçı şirketlerin rekabet gücündeki azalmadan olumsuz etkilenebilir. Para biriminin değer kaybetmesi ise ihracatçı firmaların rekabet gücünü artırabilir ve borsa endeksinin yükselmesine katkı sağlayabilir (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011; Dura, 2000).

Adam Smith'in *Ulusların Zenginliği* adlı eseri, Klasik İktisat Okulu'nun veya Klasik Liberalizmin kurucusu olarak kabul edilir. Klasik Liberalizmin temel özellikleri, bireylerin ekonomik çıkarlarına göre hareket etmeleri ve laissez-faire (devlet müdahalesinin asgari düzeyde tutulması) ilkesidir. Smith'in varsayımı, ekonomik hayatı düzenleyen "görünmez bir el" mekanizması olduğudur (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011; Dura, 2000). Smith, *Ulusların Zenginliği* eserinde serbest dış ticaretin ve uluslararası uzmanlaşmanın faydalarını vurgulamıştır. İşgücü maliyetlerinin homojen olduğu varsayımı altında, ülkeler maliyet avantajı sağladıkları alanlarda uzmanlaşmalı ve daha yüksek maliyetli ürünleri ithal etmelidir. Eğer bir ülke birden fazla üründe düşük maliyet avantajına sahipse, serbest dış ticaret gerçekleşir (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011; Dura, 2000).

David Ricardo'nun "Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi", uluslararası ticaret teorisinin temellerinden birini oluşturur. Bu teoriye göre, bir ülke birden fazla ürünü daha verimli üretebilse bile, diğer ülkelere göre en düşük maliyetle üretebildiği üründe uzmanlaşmalıdır. Uluslararası ticaretin temeli, karşılaştırmalı maliyet avantajlarına dayanır (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011; Dura, 2000).

Klasik teorinin bazı zayıf yönlerini gidermek için açılımlar geliştirilmiştir. John Stuart Mill, maliyet ve fiyat teorisini yalnızca arz koşullarıyla açıklamayı eleştirmiş ve talep koşullarını dış ticarete dahil etmiştir. İngiliz iktisatçı Alfred Marshall, arz ve talebin ticaret hadleri üzerindeki etkilerini "teklif eğrileri" ile açıklamıştır (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011; Dura, 2000). İşgücü maliyetinin yanı sıra sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik gibi faktörleri de içeren fırsat maliyeti yaklaşımı, Klasik Teorinin emek-değer teorisini eleştirir ve modele daha açıklayıcı bir nitelik kazandırır. Ancak, Klasik Teori emek verimliliği farklılıklarının nedenlerine yeterince odaklanmadığı için uluslararası ticareti tam anlamıyla açıklayamamaktadır (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011; Dura, 2000).

E. Heckscher ve B. Ohlin tarafından geliştirilen "Faktör Bağış Teorisi", bir ülkenin sahip olduğu üretim faktörlerinin, maliyet avantajlarını ve uzmanlaşma alanlarını belirlediğini ifade eder.

Faktör donanımı zengin olan ülkeler, bu faktörlerin yoğun kullanıldığı ürünlerde karşılaştırmalı üstünlük elde ederler (Bayraktutan, 2003).

Heckscher-Ohlin teorisinden türeyen üç teori şunlardır (Bayraktutan, 2003):

1. Faktör Fiyat Eşitleme Teorisi: Serbest ticaretin, uluslararası faktör fiyatlarını eşitleyebileceğini savunur.
2. Stolper-Samuelson Teorisi: Serbest ticaretin ve korumacılığın, ülkelerin gelir dağılımını ve refahını farklı şekilde etkilediğini belirtir.
3. Rybczynski Teorisi: Belirli bir üretim faktörünün arzının artmasının, bu faktörü kullanan ürünlerin üretimini artıracaklarını, diğer ürünlerin üretimini ise azaltacağını ifade eder.

Bu teorilerin analitik açıdan sağlam olduğu düşünülmeyle birlikte, faktör donanımlarının ölçümündeki zorluklar uzun süre deneysel testler yapılmasını engellemiştir. Harvard Üniversitesi profesörü Wassily Leontief tarafından gerçekleştirilen ilk testler, Heckscher-Ohlin teorisinin öngörülerine ters düşmüş ve bu durum "Leontief Paradoksu" olarak adlandırılmıştır (Bayraktutan, 2003).

1960'lı yıllarda sermaye açısından zengin ülkeler arasındaki ticaretin artması, uluslararası ticaret teorilerinin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Keasing ve Kenen'in "Nitelikli İşgücü Teorisi", sanayileşmiş ülkeler arasındaki ticaretin, nitelikli işgücü farklılıklarından kaynaklandığını öne sürer. Bu teori, Heckscher-Ohlin teorisinin genişletilmiş bir versiyonu olarak kabul edilir (Bayraktutan, 2003).

Raymond Vernon'un geliştirdiği "Ürün Dönemi Hipotezi", yeniliklerin ve ürün yaşam döngüsünün uluslararası ticaret üzerindeki etkilerini açıklamaktadır. Buna göre, yenilikçi ülkeler yeni ürünlerin ihracatında öncü olurken, bu ürünlerin üretimi zamanla diğer ülkelere kayar (Yazıcıoğlu, 2023).

Brunstam Linder'in "Tercihlerin Benzerliği Teorisi", heterojen sanayi ürünleri ticaretinin, benzer gelir düzeyine ve tüketim tercihine sahip ülkeler arasında yoğunlaştığını ifade eder. Ancak, bu teori mamul malların dış ticaretini tam olarak açıklayamamaktadır (Yazıcıoğlu, 2023).

Uluslararası ticaretin diğer bir boyutu ise ölçek ekonomileridir. Ölçek ekonomileri, maliyet avantajlarının yanı sıra ürün farklılaştırmasını ve tüketici refahını artırır. Chamberlin ve Robinson'un "Tekelci Rekabet Teorisi", firmaların ölçek ekonomilerinden faydalanırken, aynı zamanda ürünlerini farklılaştırarak uluslararası ticarete rekabet üstünlüğü kazandıklarını vurgular (Yazıcıoğlu, 2023).

4.3. Çıpa Teorisi (Anchor Theory)

Çıpa teorisi, döviz kurları ile borsa endeksleri arasındaki ilişkide psikolojik faktöre vurgu yapmaktadır. Yatırımcılar piyasa belirsizliğini ve riskini döviz kurlarını çıpa olarak kullanarak değerlendiriyor. Döviz kurlarındaki ani değişimler hisse senedi endekslerinde dalgalanmalara neden olarak yatırımcıların beklentilerini ve piyasaya olan güvenini etkileyebilir (Arıcan, 2005).

4.4. Modern Portföy Teorisi

Modern portföy teorisinin ilk matematiksel temelleri 1952 yılında Harry Markowitz tarafından atılmıştır. Markowitz, etkin sermaye piyasaları ve rasyonel yatırımcılar varsayımı altında, yatırım kararlarının yalnızca beklenen getiri ve risklere göre yapılması gerektiğini göstermiştir. Geçmiş getiriler, riski ölçmek için tek matematiksel göstergedir (Yiğiter ve Akkaynak, 2017, s. 287). Modern portföy teorisi çerçevesindeki ortalama-varyans modelleri, finansal varlıklara yatırım yapan yatırımcıların, benzer risk düzeyindeki finansal varlıklar arasından beklenen getirisi en yüksek olanı seçmelerine veya aynı beklenen getiri düzeyindeki varlıklar arasında riski en düşük olanı tercih etmelerine olanak tanır (Günay, 2012; Demir ve Göçmenyağcılar, 2009).

CAPM, modern portföy teorisinin varsayımlarına dayanmasına rağmen, riskin tanımlanması açısından farklılık göstermektedir. Markowitz'in modern portföy teorisinde risk, beklenen getiriden sapma olarak tanımlanırken, CAPM'de risk, sistematik risk ve sistematik olmayan risk olarak ikiye ayrılır. CAPM, bir finansal varlığın beklenen getirisi ile sistematik riski (beta katsayısı) arasındaki doğrusal ilişkiye dayanır. İlk kez Sharpe (1964) ve Lintner (1965) tarafından teorik olarak geliştirilen CAPM'nin en önemli unsuru beta katsayısıdır. CAPM'nin risk ile beklenen getiri arasındaki doğrusal ilişkisi ve basitliği, modeli portföy yönetiminde popüler hale getirmiştir (Günay, 2012; Demir ve Göçmenyağcılar, 2009).

4.5. Arbitraj Fiyatlandırma Teorisi (APT)

Arbitraj Fiyatlandırma Teorisi (APT), Ross tarafından 1976'da önerilen bir model olup döviz kurlarındaki değişikliklerin hisse senedi getirilerini etkileyen birçok ekonomik faktörden biri olduğunu öne sürmektedir. APT, çeşitli faktörlerin (örneğin, enflasyon, faiz oranları, döviz kurları) varlık fiyatları üzerindeki etkisini açıklamaya çalışır. Döviz kurlarındaki değişiklikler, özellikle uluslararası faaliyet gösteren şirketler için, gelecekteki nakit akışlarını ve dolayısıyla hisse senedi fiyatlarını etkileyebilir (Günay, 2012; Demir ve Göçmenyağcılar, 2009).

APT, CAPM'ye göre daha esnek bir yapıya sahiptir. APT ve CAPM'nin benzer özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Yörük, 1999):

- Sermaye piyasalarında vergi veya işlem ücreti olmaksızın piyasa değeri koşulları geçerlidir.
- Yatırımcılar benzer beklentilere sahiptir ve aynı risk düzeyinde her zaman yüksek getiriye düşük getiriye tercih ederler.
- Kâr ile risk arasında doğrusal bir ilişki vardır.
- Her iki modelde de varlık getirileri sistematik riske dayanmaktadır.

APT ve CAPM'in farklı özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- CAPM, getirilerin normal şekilde dağıldığını varsayarken, APT'de getirilerin dağılımına ilişkin herhangi bir varsayım bulunmamaktadır.
- CAPM piyasa getirilerini kullanırken, APT sistematik risk faktörlerini kullanır.
- CAPM yalnızca piyasa riskini dikkate alırken, APT birçok sistematik risk faktörünü dikkate alır.
- CAPM risksiz bir getiri oranı gerektirirken, APT böyle bir varsayımda bulunmaz.

APT, tek fiyat kanununu esas alır. Yani aynı finansal varlığın farklı piyasalardaki fiyat farkı yatırımcıyı arbitraj yapmaya teşvik eder ve bu durum, varlığın ucuz piyasadan alınıp pahalı piyasada satılmasıyla fiyat farklılıklarının ortadan kalkmasına yol açar. Ross'un (1976) varsaydığı gibi, yatırımcılar arbitraj fırsatları yoluyla sınırsız zenginlik elde edemezler (Türker, 2007).

Finansal piyasalarda arbitraj fırsatları ortadan kalktığına, finansal varlıkların getirileri iki grup değişkenden etkilenir. Birinci grupta makroekonomik faktörler, ikinci grupta ise şirkete özgü faktörler yer alır. APT'nin geçerli olabilmesi için, bir finansal varlığın getirisinin çeşitli makroekonomik ve mikroekonomik faktörlerden etkilenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, APT şu şekilde formüle edilebilir (Yörük, 1999; Türker, 2007):

$$E(R_i) = a_0 + a_1 b_{i1} + a_2 b_{i2} + a_3 b_{i3} + \dots + a_k b_{ik} + e_i \quad (1)$$

eşitlikte;

R_i : i payının beklenen getiri oranını

a_0 : risksiz faiz oranını (i varlığının beklenen getirisini)

a_k : k.nci ortak risk faktörünün risk primini (oranını) ($j = 1, 2, 3, \dots, n$) ik

b_{ik} : i payının k faktörüne olan duyarlılığını ($k = 1, 2, 3, \dots, n$)

e_i : sistematik olmayan riski

temsil etmektedir. Eşitlik 1'in toplulaştırılmış şekli şöyle olacaktır:

$$E(R_i) = a_i + \sum_{j=1}^n b_{ij}I_j + e_i \quad (2)$$

eşitlikte;

a_i : risksiz faiz oranını (i varlığının beklenen getirisini)

e_i : sistematik olmayan riski temsil etmektedir.

Denklem 1 ve 2'ye göre, bir finansal varlığın getirisi, hem risksiz faiz oranı hem de diğer faktörlere bağlı olarak finansal varlığın taşıdığı toplam riski yansıtır. APT'ye göre, portföy iyi çeşitlendirilmişse, sistematik olmayan risk ortadan kaldırılabılır. Dolayısıyla, denklemlerdeki e_i katsayısı göz ardı edilebilir. Bu durumda, her bir i finansal varlığı, I_j endeksinden etkilenecektir ve bu endeksin değeri tüm finansal varlıklar için aynıdır. APT çerçevesinde, I_j endeksine bir faktör denir (Yörük, 1999; Türker, 2007).

Bu faktörler, birçok menkul kıymetin getirisini etkiler ve menkul kıymetler arasında kovaryansa neden olur. B_{ij} katsayısı, her varlık için benzersizdir ve o varlığın belirli bir faktöre ne kadar duyarlı olduğunu temsil eder. Bu tür bir APT analizi, faktör analizi olarak adlandırılmaktadır (Yörük, 1999; Türker, 2007).

4.6. Ekonomik Entegrasyon ve Globalleşme Teorisi

Bu teori, döviz kurları ile borsa endeksleri arasındaki ilişkinin, ülkelerin ekonomik entegrasyon derecesine bağlı olarak değişebileceğini öne sürmektedir. Ekonomik olarak daha entegre ülkelerde döviz kuru değişimlerinin borsa endeksleri üzerindeki etkisi daha belirgin olabilir. Küreselleşme, sermaye akımlarını artırarak döviz kurları ile borsalar arasındaki etkileşimi güçlendirebilir (Şanlı, 2008; Bora, 1996).

Bölgesel bir blok içinde ticaretin serbestleştirilmesi politikası çerçevesinde farklı ülkeler arasında ekonomik ittifakların oluşması olarak tanımlanan ekonomik bütünleşme, ülkeleri siyasal açıdan bağımsız, ekonomik açıdan ise birbirine bağımlı hale getirir. Ülkeler ekonomik bütünleşme hareketlerine girerek üretim kapasitelerini, kaynak verimliliklerini ve toplumsal refah düzeylerini artırmayı hedeflemektedir. Gelişmiş ülkelerin ulusal pazarlarının hızlı üretim artışlarına karşı yetersiz kalması ve gelişmekte olan ülkelerin ulusal pazarlarını bütünleştirerek sanayileşme hızını artırma çabaları, ekonomik bütünleşmeyi zorunlu hale getirmektedir (Şanlı, 2008; Bora, 1996).

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde birçok ekonomik entegrasyon hareketi ortaya çıkmıştır (Şanlı, 2008; Bora, 1996). Ekonomik entegrasyon, belirli ürünlerde vergi indirimlerinden maliye ve para politikalarının

uyumlaştırılmasına kadar birçok birleşme biçimini içermektedir. Bu bağlamda B. Balassa'ya göre, ekonomik entegrasyon en basit aşamadan en ileri aşamaya kadar ticareti engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasını; faktör entegrasyonu olarak adlandırılan, faktörlerin ülkeler arasında serbest hareketine olanak tanınmasını; uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla ulusal ekonomi politikalarının uyumlaştırılmasını ve sonuçta bunların birleştirilmesini kapsar (Şanlı, 2004).

4.6.1. Ekonomik entegrasyonların amaçları ve gelişimi

Ülkeleri ekonomik bütünleşmeye iten nedenler arasında üretken kapasite ve verimliliği artırarak toplumsal refah düzeyinin yükseltilmesi, bölge dışı bloklarla rekabet gücünün artırılması ve aynı bölgedeki ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarının önlenmesi bulunmaktadır (Erkaya, 2011; Şanlı, 2004). Ekonomik entegrasyonun diğer hedefleri arasında bölgesel dengesizliklerin ortadan kaldırılması, ittifaka üye devletlerin küresel ekonomik ve siyasi olaylarda söz sahibi olması ve sosyo-politik sorunlara ortak çözümler bulunması yer alabilir (Erkaya, 2011; Şanlı, 2004).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan entegrasyon hareketleri, 1960'lardan itibaren hızla büyümüştür. Ancak asıl etkisi, 1980'lerden itibaren dünya ticaretine yansımıştır. Ekonomik küreselleşmeyle paralel bir gelişme olarak bölgesel ekonomik entegrasyon, ülkelerin rekabet koşullarını iyileştirmek ve pazar genişlemelerinden fayda sağlamak amacıyla artış göstermiştir (Erkaya, 2011; Şanlı, 2004).

Ekonomik entegrasyon hareketleri; AB, EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi), NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi) gibi gelişmiş ülkeler arasında, APEC (Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği), KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü) ve İKT (İslam Konferansı Teşkilatı) gibi gelişmekte olan ülkeler arasında gözlemlenebilir (Erkaya, 2011; Şanlı, 2004).

4.6.2. Ekonomik entegrasyonların türleri ve başarı koşulları

Günümüzde ekonomik bütünleşme çeşitli yollarla sağlanabilmektedir. Yoğunlaşma derecesine göre sınıflandırıldığında, "tercihli ticaret anlaşması" ekonomik işbirliğinin en basit biçimidir. Bu anlaşmalarda taraf ülkeler belirli mallar üzerindeki gümrük vergilerini karşılıklı olarak azaltır. İngiltere ve İngiliz Milletler Topluluğu üyesi devletler arasında 1932'de başlatılan "İngiliz Milletler Topluluğu Tercihler Sistemi" buna bir örnektir (Şanlı, 2008; Bora, 1996).

Bir diğer entegrasyon türü olan "serbest ticaret bölgesi"nde, üye ülkeler arasındaki gümrük vergileri kaldırılırken, üçüncü ülkelere karşı her ülkenin kendi politikası devam eder. EFTA, LAFTA ve Avrupa Ekonomik Alanı bu tür birleşmelere örnektir (Erkaya, 2011; Şanlı, 2004).

Serbest ticaret bölgesinden daha ileri bir bütünleşme olan "gümrük birliği"nde, üye ülkeler kendi aralarındaki tarifeleri kaldırır ve üçüncü ülkelere ortak bir gümrük politikası uygular. 1834'te Alman devletleri arasında kurulan Zollverein ve 1957'de kurulan AET buna örnek gösterilebilir (Şanlı, 2008; Bora, 1996).

Daha ileri bir aşama olan "ortak pazar", emek ve sermaye hareketliliğini de kapsar. Bu tür entegrasyonların en başarılı örneği Avrupa Birliği'dir (Şanlı, 2008; Bora, 1996).

Ekonomik entegrasyonun en ileri aşaması "ekonomik birlik"tir. Bu aşamada ülkeler, para, maliye ve sosyo-ekonomik politikalarını uyumlaştırarak tek bir ekonomik sistem oluşturur. Avrupa Birliği, ekonomik birlik örneğidir (Erkaya, 2011; Ouedraogo, 2013).

Entegrasyon hareketleri siyasi yakınlaşmayı da beraberinde getirir. Ancak, henüz hiçbir entegrasyon türü siyasi birliğe ulaşamamıştır. Ekonomik entegrasyon ortak geçmiş ve ortak ekonomik çıkarlara dayanmadıkça siyasi bütünlüğe ulaşılması mümkün değildir (Erkaya, 2011; Ouedraogo, 2013).

Ekonomik entegrasyonun başarısında belirleyici faktörler (Erkaya, 2011; Ouedraogo, 2013):

- Hedef ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve üretim yapısının benzerliği.
- Coğrafi yakınlık.
- Ortak kültürel geçmiş.
- Sanayileşme ve dış ticaret politikalarındaki benzerlikler.
- Ulaşım gibi altyapı tesislerinin geliştirilmesi.
- Ülkeler arasındaki ekonomik tamamlayıcılık.

4.7. Risk-Getiri Teorisi

Risk-getiri teorisi, yatırımcıların döviz kurundaki dalgalanmaları bir risk faktörü olarak değerlendirdiğini ve bu riskin hisse senedi getirileri ile fiyatlarını etkilediğini ileri sürmektedir. Yatırımcılar, döviz kurundaki dalgalanmaları beklenen getiriler ve risk dengesini göz önünde bulundurarak portföy stratejilerini belirler (Çomak, 2009). Bu teori, döviz kurları ile hisse senedi endeksleri arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamaya yönelik farklı bir bakış açısı sunar. Aynı zamanda çeşitli ekonomik, finansal ve psikolojik faktörlerin etkileşimini dikkate alarak bu ilişkiyi açıklamaya çalışır. Ancak bu teorelin uygulanabilirliği, ülke ve piyasa koşullarına bağlı olarak değişiklik gösterebilir (Çomak, 2009).

5. BÖLÜM

LİTERATÜR İNCELEMESİ

5.1. Döviz Kuru ve BIST Bankacılık Sektörü

Döviz kuru, finansal piyasalar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve bu etkinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye özelinde, döviz kuru dalgalanmalarının Borsa İstanbul (BIST) Bankacılık Sektörü üzerindeki etkileri dikkat çekicidir. Bu bölümde döviz kuru ile BIST Bankacılık Sektörü arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmalar ele alınacaktır.

Kendirli ve Çankaya (2016), 2009'un ilk çeyreğinden 2015'in üçüncü çeyreğine kadar olan verileri kullanarak, döviz kuru ile Borsa İstanbul Bankacılık Endeksi (XBANK) arasındaki ilişkiyi Johansen Eşbütünlük Testi ve Granger Nedensellik Testi ile analiz etmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre, döviz kuru ile XBANK endeksi arasında %5 anlamlılık seviyesinde herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Tuna (2019), Ocak 2010 ile Aralık 2015 arasındaki dönemi kapsayan verileri kullanarak, Borsa İstanbul Bankacılık Endeksi (XBANK) ile altın fiyatları, döviz kuru ve faiz oranları arasındaki ilişkiyi Genişletilmiş Dickey-Fuller ve Phillips Perron birim kök testleri yardımıyla incelemiştir. Analiz sonuçları, döviz kuru ile XBANK arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur.

Demirkale (2023), Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Sınır Testi (ARDL) ve Doğrusal Olmayan Sınır Testi Yaklaşımı (NARDL) yöntemlerini kullanarak, BRICS ve MINT ülkelerinin banka-finans endeksleri, döviz kurları ve makroekonomik göstergeler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma, Türkiye, Hindistan ve Endonezya'da bu değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığını tespit etmiştir.

Akyol (2021), Türkiye'nin serbestleşme politikaları sonrası dönemde Türk Bankacılık Sektörü hisse senedi getirileri ile dış ticaret dengesi ve döviz kurları arasındaki ilişkiyi 2006-2019 dönemi verileri ile analiz etmiştir. Bulgular, uzun vadede cari denge, reel döviz kurları ve dışa açıklığın hisse senedi getirilerini pozitif yönde etkilediğini; kısa vadede ise sadece cari işlemler dengesinin hisse senedi getirilerini negatif ve anlamlı şekilde etkilediğini göstermiştir.

Yılmaz ve Güzel (2021), Haziran 2018 ile Kasım 2020 dönemine ait aylık verileri kullanarak, döviz kurundaki dalgalanmaların Türkiye'deki dört ana sektörün borsa endeksleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Sonuçlar, Dolar/TL kurunun borsa endeksleri üzerinde olumsuz, Euro/TL kurunun ise olumlu etkileri olduğunu göstermiştir.

Yıldırım (2021), BİST Banka Endeksi, döviz kuru, altın fiyatları ve GSYİH arasındaki ilişkileri Hacker & Hatemi-J (2006) bootstrap ve Hatemi-J (2012) asimetrik nedensellik analizleri ile

incelemiştir. Araştırma bulguları, GSYİH'dan BİST Banka'ya doğru tek yönlü nedensellik olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, asimetrik nedensellik analizi sonuçlarına göre, dolar kurundaki negatif şokun BİST Banka'daki pozitif şokun nedeni olduğu ve BİST Banka'daki pozitif şokun GSYİH'daki pozitif şokun nedeni olduğu belirlenmiştir.

Zengin (2020), 2015-2018 yıllarına ait günlük verileri kullanarak, BIST Bankacılık Endeksi (XBANK) ile faiz oranları, ABD Doları, Euro ve Borsa İstanbul (BIST 100) arasındaki ilişkileri analiz etmiştir. Çalışma, Bankacılık Endeksi'nin ABD Dolar kuru ile negatif ve anlamlı, faiz oranları ve Borsa İstanbul ile pozitif ve anlamlı, Euro ile ise negatif fakat anlamsız bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Ünlü (2023), Borsa İstanbul'da işlem gören bankaların oluşturduğu XBANK endeksi ile 1 aylık mevduat faizleri, üretim endeksi ve TL/Dolar kuru gibi makroekonomik faktörler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Çalışma, 2002 Kasım ve 2023 Mayıs dönemine ait aylık verileri Fourier fonksiyonlarına dayalı ARDL modeli ile analiz etmiştir. Elde edilen bulgular, 1 aylık mevduat faizleri ile bankacılık endeksi arasında negatif yönlü, dolar kuru ve üretim endeksi ile bankacılık endeksi arasında ise pozitif yönlü uzun dönemli ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Şanlı (2020), 2000-2020 yılları arasını kapsayan çalışmasında, döviz kuru volatilitesi ile BİST Banka Endeksi (XBANK) arasındaki ilişkiyi ARDL modeli yardımıyla incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, uzun vadede dolar kuru volatilitesi ile banka endeksi arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Topaloğlu ve Karakozak(2018) döviz kuru, faiz oranı, enflasyon oranı, altın fiyatı ve para arzı gibi makroekonomik faktörler ile Borsa İstanbul Banka Endeksi'ndeki pay senedi getirisi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Panel veri analizi kullanılarak yapılan araştırmada, pay senedi getirisi ile döviz kuru, faiz oranı ve para arzı arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmuştur. Ancak, altın fiyatı ve enflasyon oranı ile pay senedi getirisi arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir.

Topçu (2023), BİST'teki bankacılık sektörü hisse senetlerinin getirilerini etkileyen faktörler ile Covid-19 pandemisinin bu getiriler üzerindeki etkisi incelemiştir. Analizler sonucunda, enflasyonun hisse senedi getirileri üzerinde pozitif, USD mevduat faiz oranları ve Türkiye'nin CDS primlerinin ise negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Covid-19 pandemisinin hisse senedi getirilerini negatif etkilediği ve tüm değişkenlerin hisse senedi getirileri ile uzun dönemde birlikte hareket ettiği belirlenmiştir.

Eyüboğlu ve Eyüboğlu (2018), 2011-2016 yılları arasında Borsa İstanbul endeksleri ile döviz kurları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre, BIST Tekstil Deri, Ticaret ve Teknoloji endeksleri ile döviz kurları arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmuş, kısa dönemde ise bazı endeksler ile döviz kurları arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca, Toda-Yamamoto nedensellik testi sonuçları, Borsa İstanbul endekslerinde geleneksel teoremin geçerli olduğunu göstermiştir.

Gürsoy (2019), 2006-2017 döneminde seçili makroekonomik değişkenlerin BIST 100'de işlem gören bankaların hisse senedi getirileri üzerindeki etkileri lojistik regresyon yöntemiyle incelemiştir. Sonuçlar, Türkiye'deki finansal piyasaların S&P 500 Endeksi'ndeki değişimlerden etkilendiğini ve bu değişimlerin banka hisse senedi getirileri üzerinde pozitif bir etkisi olduğunu göstermiştir. Ayrıca, döviz kuru ve ABD faiz oranlarının da banka hisse senedi getirileri üzerinde önemli etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

İlhan ve Bayır (2021), COVID-19 pandemisi, CDS primleri, tahvil faizleri, döviz kuru ve toplam kredilerin BİST Sınai ve BİST Mali Endeksleri üzerindeki etkileri incelemiştir. Sonuçlara göre, uzun dönemde CDS primleri ve tahvil faizleri endeksler üzerinde negatif, döviz kuru ve toplam krediler ise pozitif etkiye sahiptir. Pandemi ise kısa dönemde her iki endeksi negatif, uzun dönemde ise pozitif etkilemiştir.

Önem (2022), Dolar, Euro, CDS primi ile BIST 30, BIST Banka ve BIST Sigorta endeksleri arasındaki volatilité ve korelasyon ilişkisi CCC-GARCH modeli ile incelemiştir. 2017-2021 dönemine ait verilerle yapılan analizde, Dolar ve Euro'nun BIST endeksleriyle hem volatilité hem de korelasyon ilişkisi olduğu, CDS primi ile ise yalnızca volatilité ilişkisi bulunduğu belirlenmiştir. CDS primi ile BIST endeksleri arasında korelasyon ilişkisi tespit edilememiştir.

Dalkılıç, Gulcemal ve Tansoy (2021), Ocak 2003-Aralık 2020 dönemine ait verilerle, BİST Bankalar Endeksi ile tüketici fiyat endeksi, döviz kuru, petrol fiyatı, altın-ons ve sanayi üretim endeksi arasındaki ilişkiler incelemiştir. Sonuçlar, BİST Bankalar Endeksi ile döviz kuru ve altın-ons arasında negatif, petrol fiyatlarıyla ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca, mevduat faiz oranı ve sanayi üretim endeksi ile de istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Uğur ve Bingöl (2020), döviz kurları ve hisse senedi fiyatları arasındaki ilişki, frekans dağılım nedensellik testi kullanılarak incelenmiş ve 2000-2017 dönemine ait günlük veriler analiz etmişlerdir. Sonuçlar, Türkiye ekonomisinde hisse senedi fiyatlarının döviz kurları üzerinde etkili olduğunu ve bu nedenle portföy dengesi yaklaşımının geçerli olduğunu göstermiştir. Mevcut finans literatüründe döviz kuru ve hisse senedi ilişkisi konusunda net bir sonuca varılamamış olsa da, bu çalışma hisse senetlerinden döviz kuruna doğru bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

6. BÖLÜM

VERİ SETİ, EKONOMETRİK YÖNTEM VE ÇALIŞMANIN BULGULARI

6.1. Veri Seti ve Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen analizlerde kullanılacak veri seti, her bir banka endeksi için farklı periyotları içermekte olup FINNET¹ veri tabanından temin edilmiştir. Veri seti, ilgili tarihlerde Borsa İstanbul Bankacılık Endeksi altında kesintisiz faaliyet gösteren 10 hisse² senedini kapsamaktadır. Bu hisse senetlerinin borsa kodları, analizlerde kullanılan tarih aralığı ve gözlem sayıları Tablo 6.1.'de detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 6.1. Veri tanımlamaları

Veri Tanımı	Analize Dahil Edilen Tarih Aralığı	Analize Dahil Edilen Gözlem Sayısı
AKBANK	04/01/2010 - 20/09/2024	3509
ALBARAKA	04/01/2010 - 20/09/2024	3066
GARANTI	05/01/2010 - 20/09/2024	3486
HALKBANK	04/01/2010 - 20/09/2024	3424
ICBC	04/01/2010 - 20/09/2024	3157
ISBTR	04/01/2010 - 18/09/2024	2666
ISCTR	04/01/2010 - 20/09/2024	3451
SEKERBANK	04/01/2010 - 20/09/2024	2979
VAKIFBANK	04/01/2010 - 20/09/2024	3462
YAPIKREDİ	04/01/2010 - 20/09/2024	3439

6.2. Çalışmada Kullanılan Ekonometrik Yöntem

Dalgalanan piyasalar, spekülasyon balonları, ekonomik krizler gibi finansal veriler ile iklim değişiklikleri, hava durumu modelleri ve çevresel faktörlerdeki değişiklikleri analiz etmek için Fourier ve dalgacık dönüşümleri yaygın bir şekilde kullanılan temel spektral ayrıştırma teknikleridir (Mishra vd., 2020; Sharif vd., 2020). Fourier dönüşümü, bir sinyalin zaman alanındaki fonksiyonunu frekans alanında bir fonksiyona dönüştürerek her frekans bileşeninin Fourier katsayılarını analiz etmeye olanak tanıyan temel bir dönüşüm tekniğidir (Grasp, 1995: 52). Ayrıca, fourier dönüşümü, bir sinyalin içerdiği frekansları detaylı bir şekilde ortaya koyarken, bu frekansların hangi zaman diliminde bulunduğu dair bilgi sağlamaz; dolayısıyla, belirli bir zamana ait değil, tüm zaman dilimine yayılan genel bir bilgi sunar. Bu özelliği nedeniyle, frekansı zamana göre değişmeyen, durağan sinyallerin analizinde etkili bir yöntemdir (Arı vd., 2008:1). Öte yandan, dalgacık dönüşüm yöntemi (wavelet transform

¹ FINNET veri tabanına, Hitit Üniversitesi Merkez Kütüphanesi aboneliği üzerinden erişim sağlanmıştır.

² ISATR hisse senedi analizlere dahil edilmemiştir.

model) özellikle durağan olmayan zaman serilerinin hem frekans hem de zaman alanlarında eşzamanlı olarak analiz edilmesini sağlayan, frekansın farklı bantlara ve zaman dilimlerine ayrılarak içeriklerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan etkili bir yöntemdir (Gençay vd., 2001; Zhao vd., 2004; Rua, ve Nunes, 2009; Mariani vd., 2020). Bu çalışmada, bankacılık endeksinde yer alan hisse senetleri ile dolar kuru arasındaki ilişki dalgacık dönüşüm (wavelet transform) yönteminden faydalanılmıştır.

Dalgacık analizi, zaman-frekans düzleminde değişkenler arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkilerin incelenmesine olanak tanır. Özellikle, zamansal ve frekans boyutlarında doğrusal olmayan ilişkilerin tespitinde etkili bir yöntemdir. Sinyal işleme, zaman serisi analizi ve çeşitli bilimsel disiplinlerde yaygın olarak kullanılan güçlü bir araç olan dalgacık analizi, klasik Fourier dönüşümünden farklı olarak sinyallerin hem zaman hem de frekans bileşenlerini eşzamanlı olarak incelemeyi mümkün kılar. Bu özellik, zamanla değişen frekans içeriğine sahip sinyallerin analizinde dalgacık analizini ideal bir yöntem haline getirir. "Dalgacık" terimi, küçük dalga anlamına gelir ve sınırlı bir süre boyunca belirli bir frekansta salınım yapan bir dalgayı ifade eder. Dalgacıklar, kısa ve yerelleştirilmiş fonksiyonlar olarak, sinyalleri farklı çözünürlük seviyelerinde analiz etmek için kullanılır (Graps, 1995; Crowley, 2007).

Wavelet analizi kapsamında, Sürekli Dalgacık Dönüşümü (Continuous Wavelet Transform - CWT) ve Dalgacık Koheransı (uyum) (Wavelet Coherence- WCT) yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır. CWT, verilerin frekans ve zaman boyutlarında ayrıştırılarak detaylı bir şekilde incelenmesini sağlar. WCT ise, iki zaman serisi arasındaki ilişkileri hem zaman hem de frekans boyutlarında analiz etme imkânı sunar. Bu yöntem, değişkenler arasındaki güçlü ve zayıf korelasyonların hangi zaman ve frekans aralıklarında gerçekleştiğini belirlemeye olanak tanır. Koherans katsayısı 0 ile 1 arasında değişmekte olup, katsayının 1'e yaklaşması güçlü bir korelasyona, 0'a yaklaşması ise zayıf bir korelasyona işaret eder.

Bu çalışmada, BIST Bankacılık endeksinde yer alan hisselerin döviz kuru (dolar) ile olan ilişkisi arasındaki zaman-frekans bağımlılığı dalgacık yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Söz konusu yöntemin teorik temelleri, Goupillaud vd. (1984) çalışmalarına dayanmaktadır. Dalgacık yaklaşımı, k ile zamanı, f ile frekansı ifade ederek, bu iki boyut arasındaki ilişkiyi ayrıntılı bir şekilde incelemeye olanak tanır.

$$w_{k,f}(t) = \frac{1}{\sqrt{h}} w\left(\frac{(t-k)}{f}\right), k, f \in R, f \neq 0 \quad (3)$$

şeklinde ifade edilir (Adebayo vd., 2021). Alola ve Kirikkaleli (2019, s.35212) tarafından belirtildiği üzere, dalgacık yaklaşımında anahtar değişkenler k ve f 'dir. Bu nedenle, zaman-frekans ile ilgili etkileşimi ortaya çıkarmak için temel faktör sürekli dalgacık geçişidir (CWT). İki zaman serisi değişkenini birbiriyle ilişkilendirmek için CWT yaklaşımı tercih edilmektedir.

$$W_p(k, f) = \int_{-\infty}^{\infty} p(t) \frac{1}{\sqrt{f}} \psi\left(\frac{t-k}{N}\right) dt \quad (4)$$

CWT yaklaşımı Eşitlik 4'deki gibi ifade edilmekte $p(t)$ ise geçmiş zaman serisini göstermektedir. $p(t)$ 'ye ait fonksiyon ise aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Adebayo vd., 2021).

$$p(t) = \frac{1}{C_w} \int_0^{\infty} \left[\int_{-\infty}^{\infty} |m_p(a, b)|^2 da \right] \frac{db}{b^2} \quad (5)$$

Zaman serisinin dalgacık güç spektrumunun varyansı (WPS) ise aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Adebayo vd., 2021).

$$WPS_p(k, f) |W_p(k, f)|^2 \quad (6)$$

Dalgacık uyumu (Wavelet Coherence (WTC)), frekanslarını birleştirerek zaman serilerinin her bir spektrumuna çapraz spektrum oranını tahmin eder (Kalmaz ve Kirikkaleli 2019; Adebayo 2020b). İki zaman serisine ait dalgacık dönüşümü ise;

$$W_{pq}(k, f) = W_p(k, f) \overline{W_q(k, f)} \quad (7)$$

şeklinde ifade edilir (Adebayo vd., 2021). Burada: $W_p(k, f)$ ve $W_q(k, f)$, $p(t)$ ve $q(t)$ 'nin CWT'sini temsil eder. WTC değerinin karesi ise $R^2(k, f)$ şeklinde gösterilir.

$$R^2(k, f) = \frac{|S(f^{-1}W_{pq}(k, f))|^2}{S(f^{-1}|W_p(k, f)|^2)S(f^{-1}|W_q(k, f)|^2)} \quad (8)$$

$R^2(k, f)$ 0'a yaklaşırsa, her iki seri arasında sıfır korelasyon olduğunu, $R^2(k, f)$ 'e yaklaştığında ise küresel, kalın siyah bir çizgi ile gösterilen ve daha sıcak renkle (kırmızı) gösterilen belirli bir ölçekte korelasyon kanıtı olduğunu gösterir.

6.3. Çalışmanın Bulguları

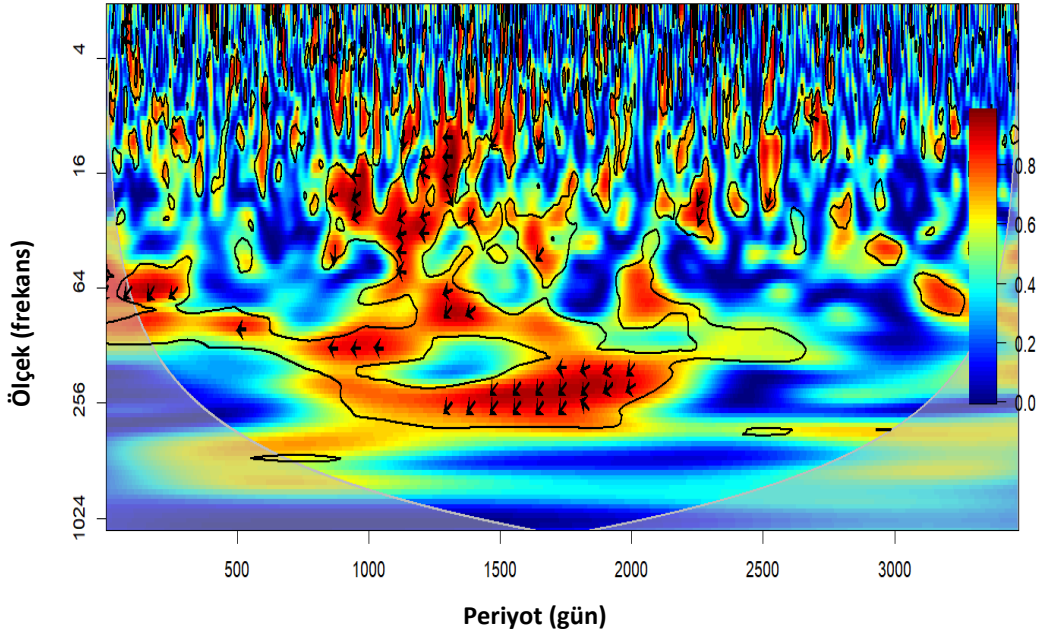
Dalgacık dönüşüm analizi, zaman ve frekans alanlarını birleştirerek çok boyutlu bir perspektif sunmakta, bu sayede karmaşık zaman serisi verilerinin incelenmesine olanak tanımaktadır.

Ancak, bu metodolojinin açıklanması, analiz sırasında farklı aşamalarda frekans bilgisinin çözünürlüğünün değişkenlik göstermesi nedeniyle kolay değildir. Dalgacıklar yaklaşımı, zaman serilerinin farklı zaman ölçeklerinde analiz edilmesini sağlamakta ve durağan olmama özelliğini bir sorun olarak değil, serilerin doğasında bulunan bir yapı olarak ele almaktadır (Sharif vd., 2017). Bu bağlamda, döviz kurunun her bir banka hisse senedi üzerindeki etkileri, dalgacık analizinin sunduğu imkânlar ışığında değerlendirilmiştir.

Dalgacık uyum analizinde kullanılan renk şemaları, seriler arasındaki ortak hareketlerin gücünü görselleştirmektedir. Daha sıcak renkler (kırmızı), seriler arasındaki güçlü anlamlı ortak hareketleri ifade ederken, daha soğuk renkler (mavi), zayıf veya önemsiz ortak hareketleri göstermektedir. Siyah çizgiyle belirtilen koni sınırının dışında kalan dalgacık katsayıları, %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak önemsiz kabul edilmektedir. Haritalarda kullanılan oklar, incelenen seriler arasındaki önderlik ve faz ilişkilerini göstermekte ve yönlülüğü ifade etmektedir. Okların sağa (sola) doğru dönük olması, serilerin aynı fazda yani değişkenler arasında tam pozitif korelasyon (zıt fazda yani değişkenler arasında tam negatif korelasyon) olduğunu; sağ-aşağı veya sol-yukarı yönelmesi, ikinci serinin birinci sıradaki seriyi nedensel olarak etkilediğini; sol-aşağı veya sağ-yukarı yönelmesi ise birinci serinin ikinci sıradaki seriyi nedensel olarak etkilediğini göstermektedir.

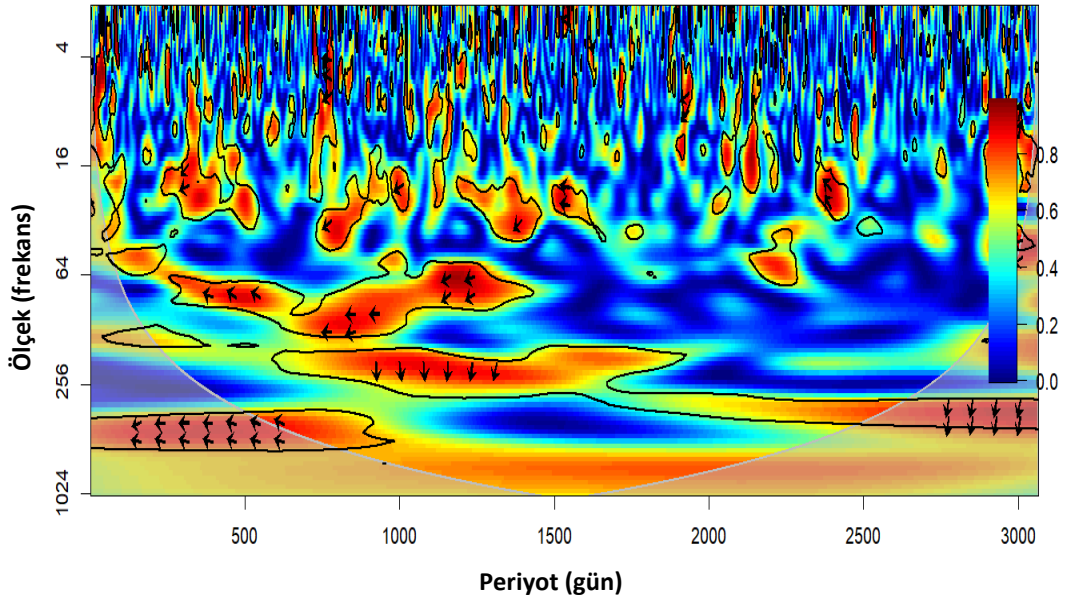
Dalgacık analizinde, y-ekseni üzerindeki dönemler şu üç zaman ölçeğine ayrılmıştır: 4-16 günlük zaman ölçeği (kısa vade), 16-64 günlük zaman ölçeği (orta vade) ve 64-256 günlük zaman ölçeği (uzun vade). Bu şekilde ölçeklendirme, zaman serilerinin hem kısa vadeli, hem orta vadeli, hem de uzun vadeli dinamiklerini detaylı bir şekilde analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Dalgacık Uyum (WTC) analizi haritalarında sol taraftaki dikey eksen ölçek (frekansları) ve sağ tarafta 0.00 – 1.00 arasında değişen değerleri gösteren dikey eksen ise dalgacık (wavelet) uyum katsayısını göstermektedir. Eğer değişken 0.00'a yakın değer alıyorsa ilgili değişkenler arasındaki korelasyonun zayıf olduğunu, 1.00'e yakın değer alıyorsa korelasyonun güçlü olduğunu göstermektedir.

Harita 6.1., Akbank hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde, iki değişken arasındaki ilişkinin oldukça düşük düzeyde olduğu gözlemlenmektedir. Orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) ve uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde ise okların yönünün yoğunluk açısından genellikle sol aşağı (90° veya $\Pi/2$ düzeyinde) olduğu görülmektedir. Bu durum, birinci seri olan Akbank hisse senedi getirilerinin, ikinci seri olan dolar kurunu nedensel olarak etkilediğini ortaya koymaktadır.

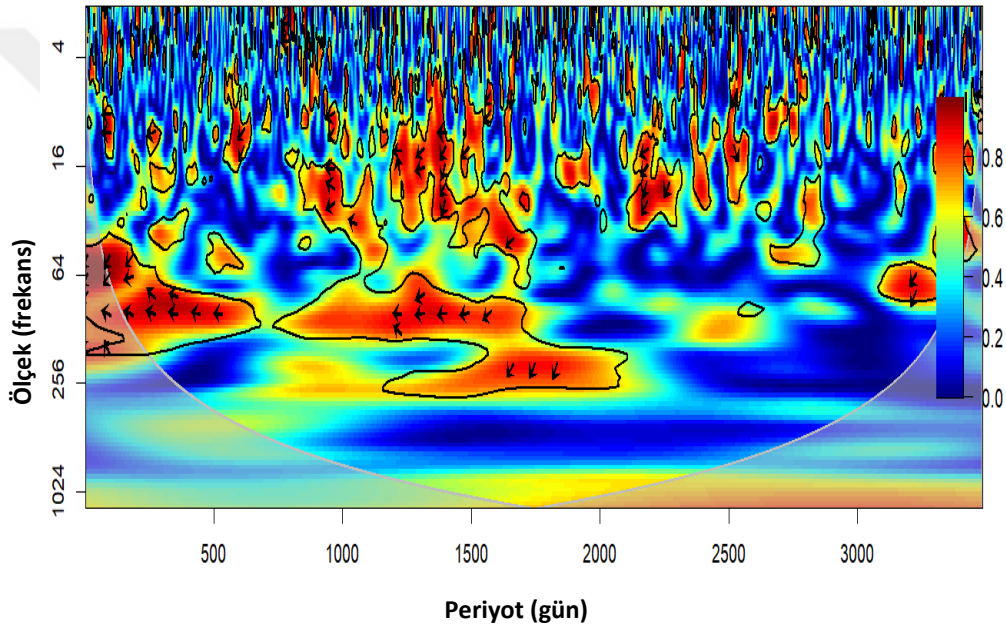
Harita 6. 1. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Akbank hisse senedi - dolar kuru)

Harita 6.2., Albaraka hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) ve orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde, değişkenler arasındaki ilişkinin çok düşük düzeyde olduğu ve Albaraka hisse senedi getirilerinin dolar kurundan bağımsız olarak değişim gösterdiği görülmektedir. Buna karşılık, uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde iki farklı durum dikkat çekmektedir. Örneğin, 500-1000 periyot aralığında okların yoğunluğunun sola doğru dönük olması, değişkenler arasında tam negatif bir korelasyonun varlığına işaret etmektedir. Ancak, 1000-1500 periyot aralığında okların yoğunluk açısından aşağıya doğru yöneldiği gözlemlenmiş ve bu durum, Albaraka hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasında herhangi bir nedensel ilişki bulunmadığını göstermektedir.

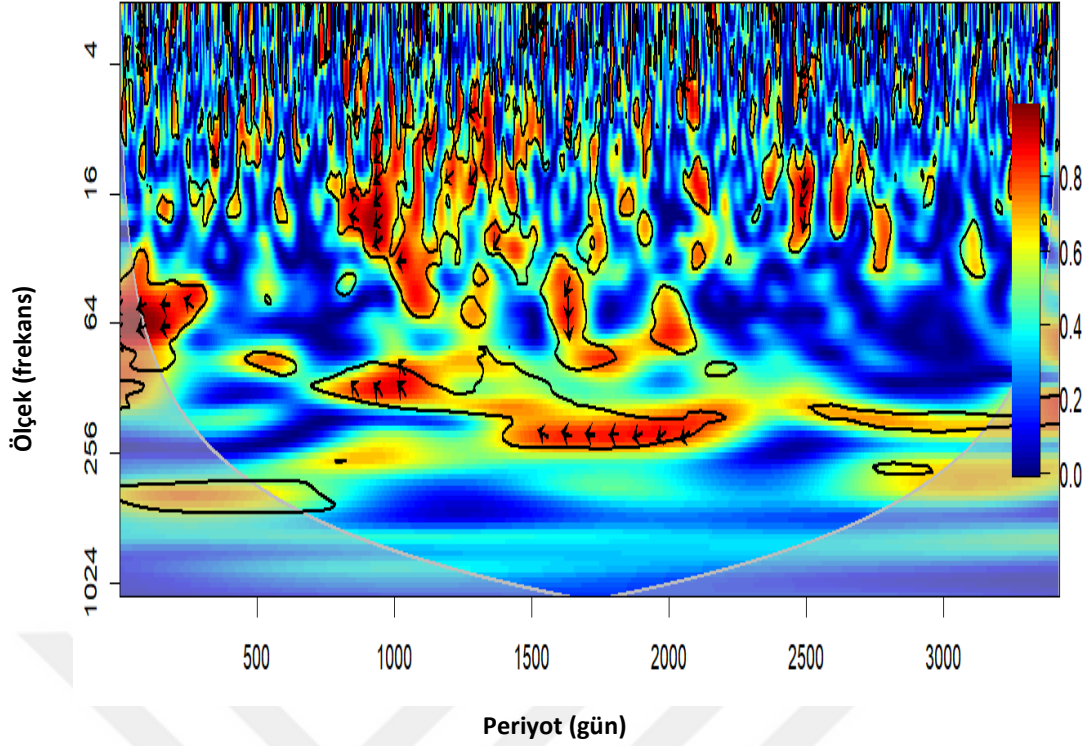
Harita 6. 2. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Albaraka hisse senedi - dolar kuru)

Harita 6.3., Garanti hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde, değişkenler arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı gözlemlenmiştir. Daha ayrıntılı bir inceleme yapıldığında, orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde, 500-1000 periyotları arasında okların yönünün ağırlıklı olarak sol-yukarı olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ikinci serinin (dolar kuru) birinci seriyi (Garanti hisse senedi getirileri) nedensel olarak etkilediğini göstermektedir. Buna karşılık, 1000-1500 ve 2000-2500 periyot aralıklarında okların çoğunlukla sol-aşağı yönelmiş olduğu gözlemlenmiş ve bu durum birinci serinin (Garanti hisse senedi getirileri) ikinci seriyi (dolar kuru) nedensel olarak etkilediğini ortaya koymaktadır. Uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde ise genel periyot boyunca değişkenler arasında negatif bir korelasyon olduğu belirlenmiştir.

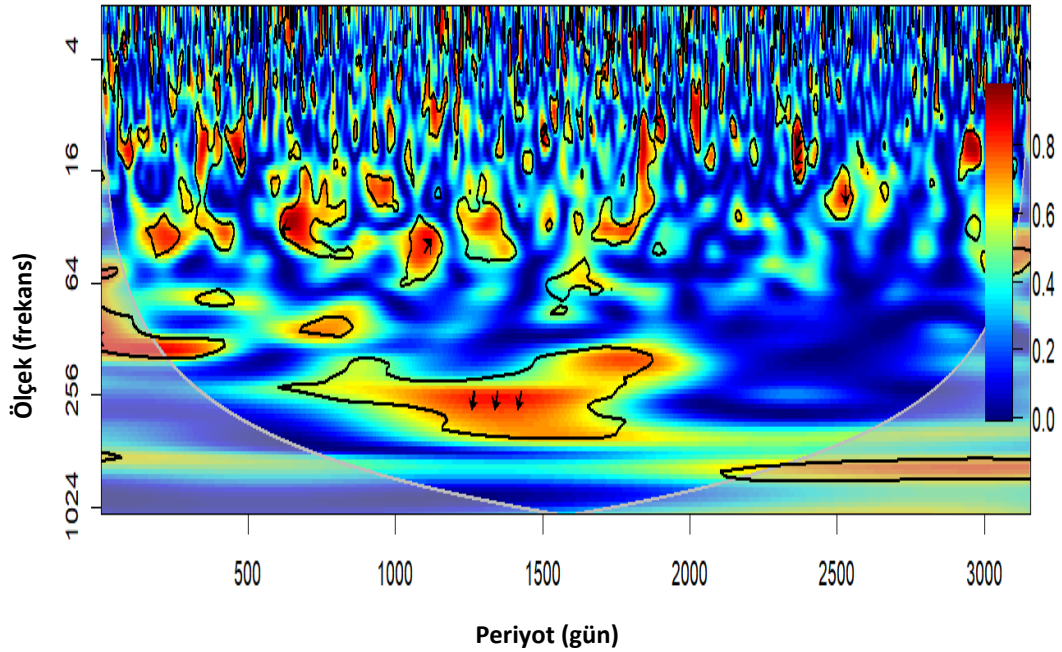
Harita 6. 3. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Garanti hisse senedi – dolar kuru)

Harita 6.4., Halkbank hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde, okların yönünün ağırlıklı olarak sol-aşağıya doğru olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, birinci serinin (Halkbank hisse senedi getirileri) ikinci seriyi (dolar kuru) nedensel olarak etkilediğine işaret etmektedir. Orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde ise iki değişken arasındaki ilişkinin belirgin bir yapıda olmadığı gözlemlenmiştir. Uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde, okların yoğunlukla sola doğru yöneldiği belirlenmiş ve bu durum, değişkenler arasında tam negatif bir korelasyonun varlığına işaret etmektedir.

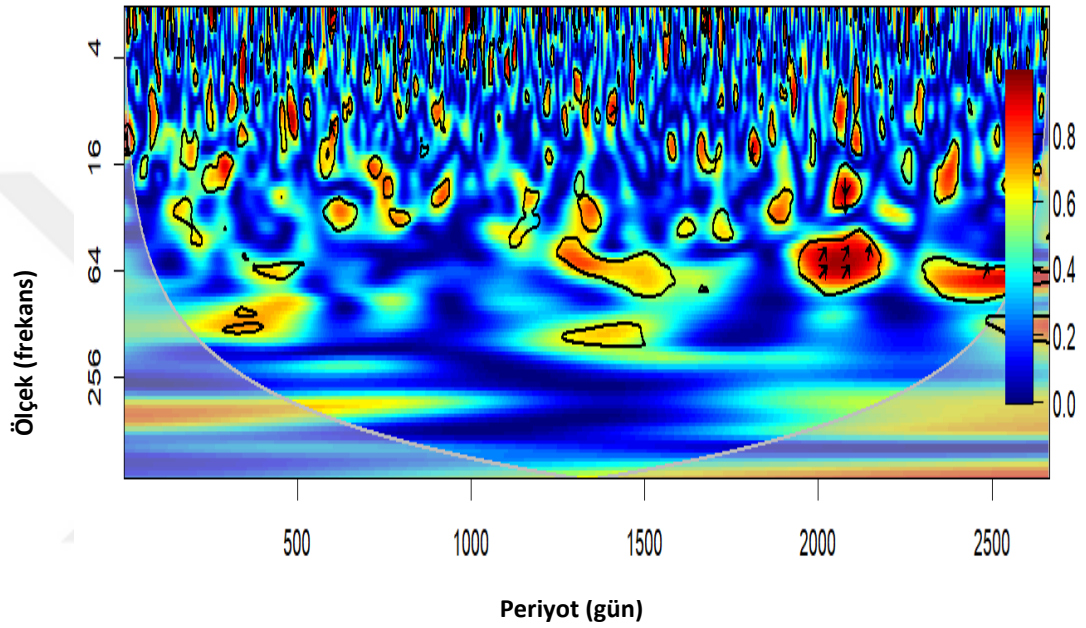
Harita 6. 4. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Halkbank hisse senedi – dolar kuru)

Harita 6.5., ICBC hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Şekil incelendiğinde, analiz edilen dönem boyunca ICBC hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasında genellikle istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü bir korelasyon olduğu gözlemlenmesine rağmen bu korelasyonun yönü hakkında kesin bir yargıya varılamamaktadır.

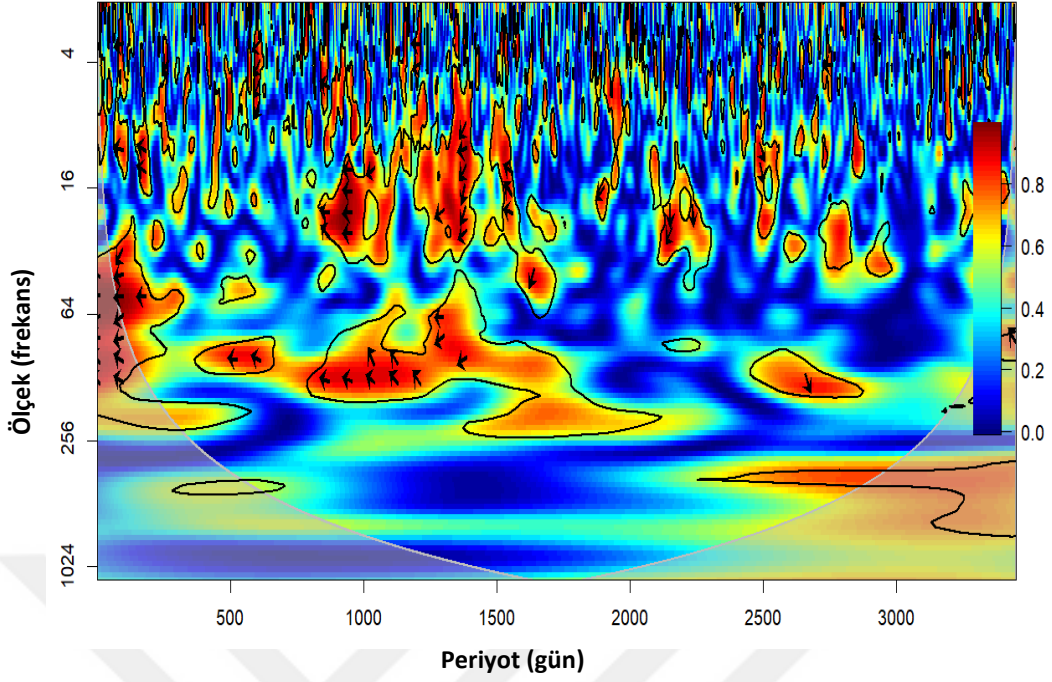
Harita 6. 5. Dalgacık uyum (WTC) analizi (ICBC hisse senedi – dolar kuru)

Harita 6.6., ISBTR hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Harita incelendiğinde, kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) ve uzun dönemli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde ilgili değişkenler arasında istatistiksel olarak orta düzeyde anlamlı bir korelasyon gözlemlenmektedir. Ancak, orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde (2000 günlük zaman frekansında) ISBTR hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkinin güçlü olduğu görülmektedir. Özellikle, bu zaman ölçeğinde okların yönünün ağırlıklı olarak sağ-yukarı doğru olması, ISBTR hisse senedi getirilerinin dolar kurunu nedensel olarak etkilediğini göstermektedir.

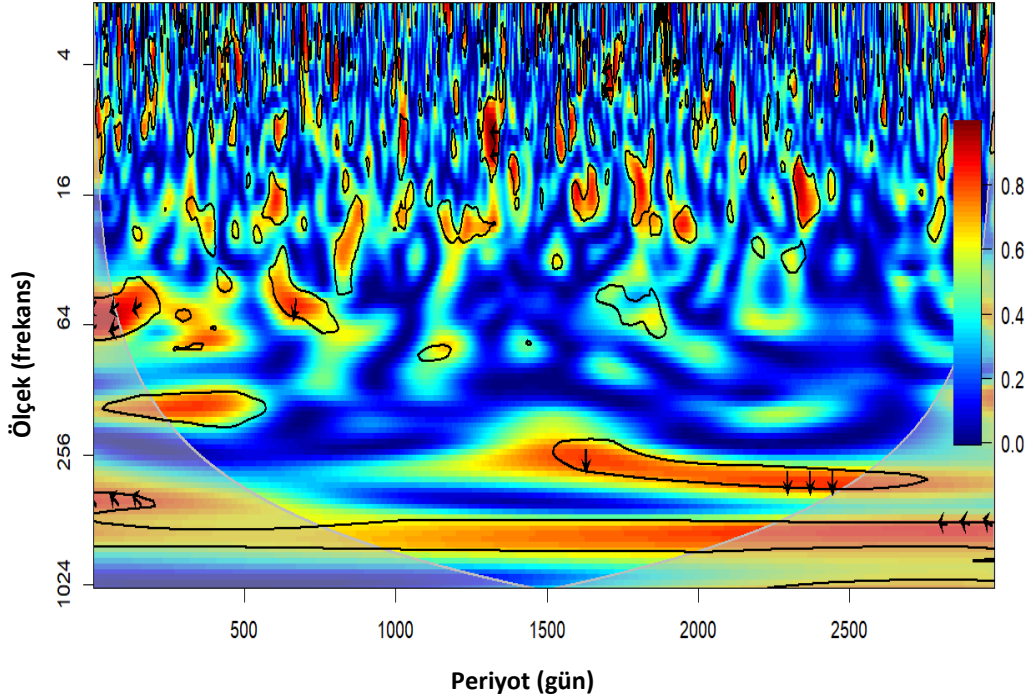
Harita 6. 6. Dalgacık uyum (WTC) analizi (ISBTR hisse senedi – dolar kuru)

Harita 6.7., ISCTR hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Grafik incelendiğinde, kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde değişkenler arasında istatistiksel olarak güçlü bir korelasyon bulunmasına rağmen bu korelasyonun yönü hakkında kesin bir yargıya varılamamaktadır. Bunun yanı sıra, orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde, özellikle 800-1000 günlük ve 1000-1500 günlük zaman dilimlerinde, iki değişken arasındaki korelasyonun güçlü olduğu gözlemlenmektedir. 800-1000 günlük zaman ölçeğinde ISCTR hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasında negatif bir korelasyon bulunmakta iken, 1000-1500 günlük zaman ölçeğinde ise ISCTR hisse senedi getirilerinin dolar kurunu nedensel olarak etkilediği söylenebilir. Son olarak, okların yönü ve yoğunluğu incelendiğinde, uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde korelasyonun istatistiksel olarak güçlü ve negatif olduğu gözlemlenmiştir.

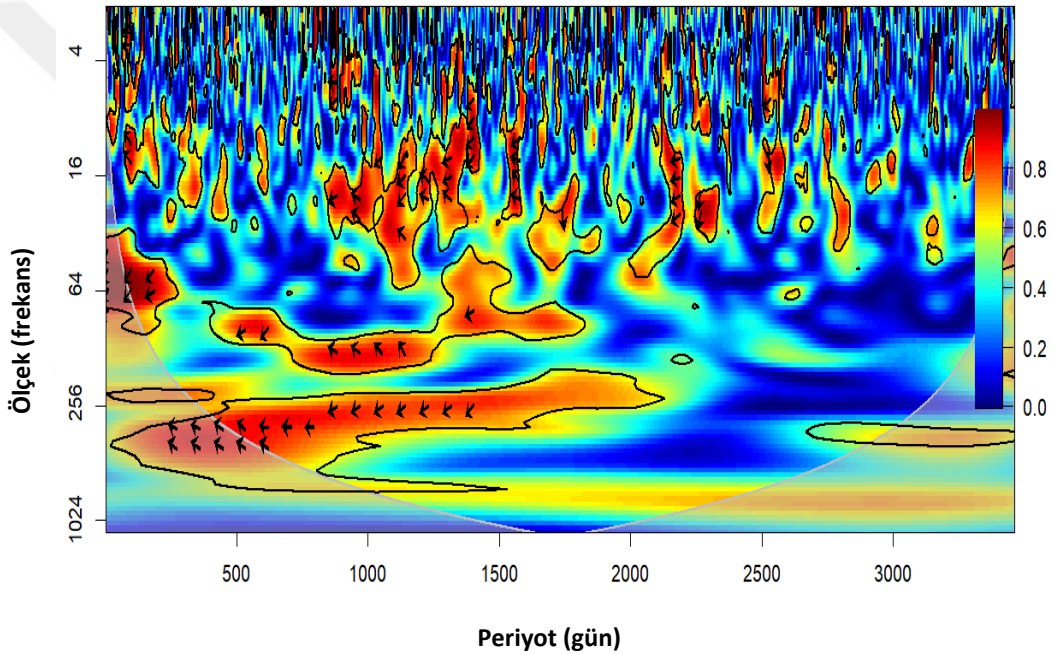
Harita 6. 7. Dalgacık uyum (WTC) analizi (ISCTR hisse senedi - dolar kuru)

Şekerbank hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkinin gösterildiği Harita 6.8., analiz edilen dönem boyunca Şekerbank hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasında genellikle istatistiksel olarak anlamlı ve orta düzey bir korelasyon olduğu gözlemlenmesine rağmen bu korelasyonun yönü hakkında net bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

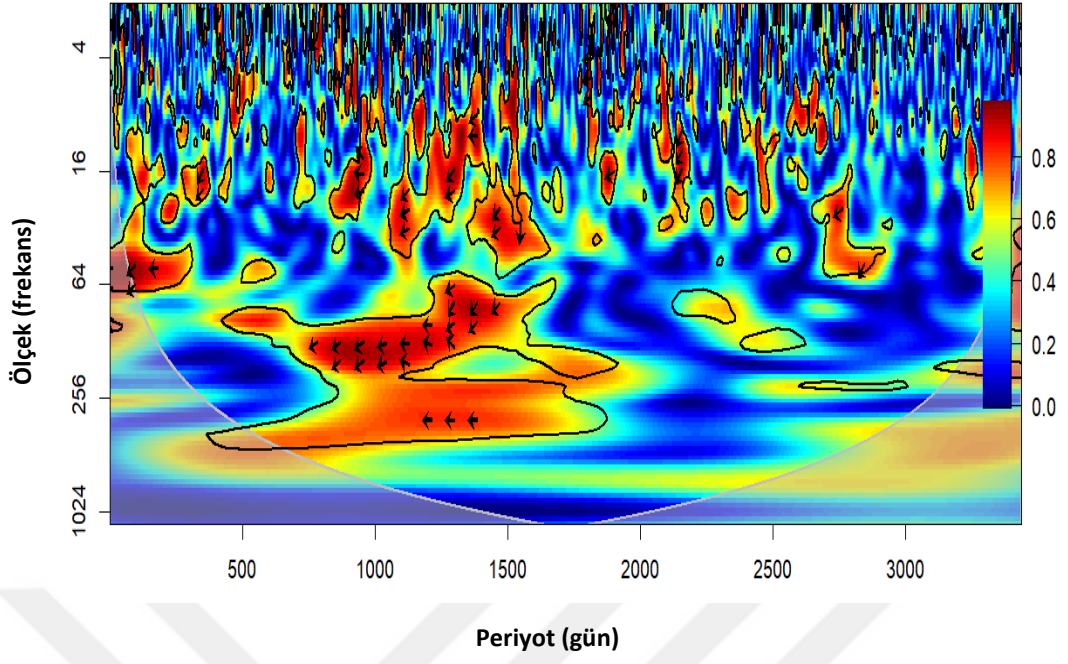
Harita 6. 8. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Şekerbank hisse senedi - dolar kuru)

Harita 6.9., Vakıfbank hisse senedi getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Analiz edilen dönem boyunca, tüm ölçek frekanslarında iki değişken arasındaki korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı ve güçlü olduğu görülmektedir. Detaylı bir değerlendirme yapıldığında, kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde, özellikle 800-1500 zaman periyodunda, okların yönünün ağırlıklı olarak sol-aşağı doğru olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Vakıfbank hisse senedi getirilerinin dolar kurunu nedensel olarak etkilediğine işaret etmektedir. Orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde ise okların yönü ve yoğunluğu, korelasyonun yönü hakkında kesin bir değerlendirme yapılmasını engellemektedir. Son olarak, uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeğinde, özellikle 500-1500 zaman periyodunda, okların yönünün yoğunluk açısından sol-aşağı doğru olduğu gözlemlenmiş ve bu durum Vakıfbank hisse senedi getirilerinin dolar kurunu nedensel olarak etkilediğini göstermektedir.

Harita 6. 9. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Vakıfbank hisse senedi – dolar kuru)

Harita 6.10., Yapı Kredi hisse getirileri ile dolar kuru arasındaki ilişkiyi dalgacık uyum analizi yöntemiyle detaylı olarak incelemektedir. Okların yönü incelendiğinde, kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) ve orta vadeli (16-64 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde okların ağırlıklı olarak sol-aşağı yönde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Yapı Kredi hisse getirileri ile dolar kuru arasındaki korelasyonda, dolar kurunun öncü bir değişken olduğunu, başka bir ifadeyle, dolar kurundaki değişimlerin Yapı Kredi hisse fiyatları üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Uzun vadeli (64-256 günlük periyotlar) dalgacık ölçeklerinde ise okların çoğunluğunun sola doğru yönelmiş olduğu görülmekte ve bu durum Yapı Kredi hisse getirileri ile dolar kurunun zıt fazda olduğunu ve değişkenler arasında tam negatif bir korelasyon bulunduğunu işaret etmektedir.

Harita 6. 10. Dalgacık uyum (WTC) analizi (Yapı Kredi hisse senedi – dolar kuru)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, döviz kuru ile Borsa İstanbul Bankacılık Endeksi'nde (BIST Banka) işlem gören sekiz farklı banka hisse senedi getirisi arasındaki dinamik ilişkiler, zaman-frekans boyutunda dalgacık dönüşüm analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Geleneksel yöntemlerin aksine, dalgacık analizi hem zaman hem de frekans bilgilerini birlikte değerlendirme imkânı sunarak değişkenler arasındaki ilişkilere dair daha ayrıntılı ve derinlemesine bir bakış sağlamıştır. Böylece, hisse senedi getirilerinin farklı zaman ölçeklerindeki duyarlılıkları ve döviz kuru karşısındaki davranışları kapsamlı şekilde ortaya konulmuştur.

Analiz sonuçları, döviz kuru ile banka hisse senedi getirileri arasındaki ilişkinin hem banka bazında hem de zaman ölçeklerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Genel olarak kısa vadeli (4-16 günlük periyotlar) ölçeklerde değişkenler arasındaki ilişkinin zayıf olduğu belirlenmiştir. Ancak orta vadeli (16-64 günlük) ve uzun vadeli (64-256 günlük) ölçeklerde bazı bankalar için anlamlı korelasyonlar ve nedensellik ilişkileri gözlemlenmiştir.

Akbank özelinde yapılan analizde, kısa vadeli dönemde anlamlı bir ilişki bulunmazken, orta ve uzun vadeli ölçeklerde Akbank hisse senedi getirilerinin döviz kurunu nedensel olarak etkilediği tespit edilmiştir. Bu durum, Akbank'ın hisse getirilerinin, özellikle uzun vadede döviz kurundaki dalgalanmaları belirli ölçüde yönlendirme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Albaraka Türk hisse senedi getirileri ile döviz kuru arasında kısa ve orta vadede anlamlı bir ilişki bulunmamış; uzun vadeli periyotlarda ise belirli zaman dilimlerinde pozitif korelasyonlar tespit edilmiştir. Ancak, bu ilişkinin süreklilik arz etmediği ve istikrarlı bir nedensellik bağının kurulamadığı gözlemlenmiştir.

Garanti Bankası için elde edilen bulgular, orta vadeli periyotlarda dolar kurunun Garanti hisse senedi getirilerini etkilediğini, bazı uzun vadeli periyotlarda ise hisse senedi getirilerinin döviz kuru üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Uzun vadede ise değişkenler arasında genel olarak negatif bir korelasyon olduğu belirlenmiştir.

Halkbank hisse senedi getirileri ile döviz kuru arasındaki ilişki kısa vadede anlamlı bulunmuş ve Halkbank getirilerinin döviz kurunu nedensel olarak etkilediği gözlemlenmiştir. Uzun vadede ise iki değişken arasında güçlü ve negatif bir korelasyon tespit edilmiştir.

ICBT hisse senedi getirileri ile döviz kuru arasında genel anlamda güçlü bir korelasyon gözlemlenmekle birlikte, bu ilişkinin yönü konusunda net bir bulgu elde edilememiştir. Bu durum, ilişkideki yönlülüğün zaman zaman değişkenlik gösterdiğine işaret etmektedir.

ISBTR hisse senedi getirileri ile döviz kuru arasındaki ilişki, özellikle orta vadeli periyotlarda güçlü ve anlamlı bulunmuş, ISBTR getirilerinin döviz kuru üzerinde nedensel bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu etkinin özellikle belirli zaman dilimlerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

ISCTR hisse senedi getirileri ile döviz kuru arasında kısa vadede güçlü bir korelasyon olduğu belirlenmiş, orta vadede ise değişkenler arasındaki ilişkinin hem yön değiştirdiği hem de belirli zamanlarda ISCTR getirilerinin döviz kurunu etkilediği gözlemlenmiştir. Uzun vadede ise iki değişken arasında güçlü ve negatif bir korelasyon tespit edilmiştir.

Şekerbank hisse senedi getirileri ile döviz kuru arasında analiz boyunca orta düzeyde anlamlı bir korelasyon bulunmuş, ancak ilişkinin yönü konusunda belirgin bir eğilim saptanamamıştır.

Bu bulgular, döviz kuru ile banka hisseleri arasındaki ilişkilerin durağan olmadığını ve zamana bağlı olarak değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle döviz kuru gibi makroekonomik değişkenlerin, banka hisse getirileri üzerindeki etkisinin vade yapısına göre farklılık arz ettiği anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, yatırımcılar, portföy yöneticileri ve politika yapımcılar açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır. Kısa vadede döviz kurundaki dalgalanmaların banka hisseleri üzerinde sınırlı bir etkisi bulunurken, orta ve uzun vadede belirli bankalarda daha güçlü ilişkiler gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda, yatırım kararlarında zaman ölçeğinin dikkate alınmasının kritik öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, dalgacık dönüşüm analizi, finansal zaman serilerinin çok boyutlu yapısını anlamada etkili bir yöntem olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. İlerleyen çalışmalarda, daha geniş veri setleri, farklı makroekonomik değişkenler ve alternatif dalgacık fonksiyonları kullanılarak banka hisseleri ile döviz kuru arasındaki ilişkilerin daha kapsamlı şekilde araştırılması önerilmektedir.

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda gerek akademik çalışmalar gerekse uygulayıcılar için birtakım öneriler geliştirilmiştir:

- Zaman ölçeği duyarlılığına dikkat edilmelidir: Banka hisse senetleri ile döviz kuru arasındaki ilişkinin, zaman ölçeklerine göre farklılık gösterdiği göz önünde bulundurularak, özellikle orta ve uzun vadeli yatırım kararlarında döviz kuru hareketlerinin etkisi daha dikkatli analiz edilmelidir. Kısa vadeli yatırım stratejileri geliştirirken ise bu ilişkinin zayıflığı dikkate alınmalıdır.
- Banka bazlı farklılıklar gözetilmelidir: Her bankanın döviz kuru karşısındaki duyarlılığı farklı dinamiklere sahiptir. Bu nedenle, bankacılık sektörü genellemesi yapmak yerine, banka bazlı analizlerin yapılması ve yatırım kararlarının bu farklılıklar çerçevesinde şekillendirilmesi önem arz etmektedir.
- Daha kapsamlı veri setleri kullanılmalıdır: Gelecek çalışmalarda, yalnızca döviz kuru değil, faiz oranları, enflasyon, CDS primi gibi diğer makroekonomik değişkenlerin de dâhil edilmesiyle daha bütüncül analizler yapılabilir. Böylece banka hisse getirilerinin makroekonomik göstergelere karşı çoklu duyarlılıkları daha ayrıntılı şekilde ortaya konulabilir.

- Farklı dalgacık yöntemleri denenmelidir: Bu çalışmada kullanılan dalgacık dönüşüm analizi, güçlü sonuçlar vermekle birlikte, farklı dalgacık fonksiyonları (örneğin Morlet, Haar, Daubechies gibi) ve alternatif zaman-frekans çözümleme yöntemleri (örneğin Empirik Mod Ayrıştırma) ile karşılaştırmalı çalışmalar yapılması, bulguların sağlamlığının test edilmesine katkı sağlayacaktır.
- Kriz dönemleri ayrı analiz edilmelidir: Döviz kurundaki volatilitenin arttığı küresel ve yerel kriz dönemlerinde, banka hisse getirileri ile döviz kuru arasındaki ilişkinin farklı dinamikler sergileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, kriz dönemleri ile normal dönemlerin ayrı ayrı analiz edilmesi, ilişki yapısındaki değişimlerin daha iyi anlaşılmasına imkân verecektir.
- Politika yapıcılar için: Finansal istikrarın sağlanması açısından, bankacılık sektörünün döviz kuru hareketlerine duyarlılığı dikkate alınarak makro ihtiyati politika araçlarının geliştirilmesi önerilmektedir. Özellikle döviz kuru riskine karşı hassasiyet gösteren banka grupları için risk yönetimi stratejilerinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acaravcı, A. ve Dağlı, Ö. (2021). Döviz Kurundaki Değişkenliğin Türkiye Dış Ticaretine Etkisi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 7(2), 213-232.
- Adebayo, T. S., Onyibor, K., ve Akinsola, G. D. (2020). The Impact of Major Macroeconomic Variables on Foreign Direct Investment in Nigeria: Evidence from A Wavelet Coherence Technique. *SN Business & Economics*, 1(1), 11.
- Adebayo, T.S. (2020), New Insights into Export-Growth Nexus: Wavelet and Causality Approaches. *Asian J Econ Bus Account* 15, 32-44.
- Aka, K. (2020). Seçilmiş Makroekonomik Göstergelerin Döviz Kuru Üzerinde Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 14(1), 99-117.
- Akgül, Y. (2021). Borsa İstanbul'da İşlem Gören Ticari Bankaların Finansal Performansının Bütünleşik CRITIC CoCoSo Modeliyle Analizi. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 71-90.
- Akkaya, M. (2024). Döviz Kurlarını Etkileyen Makroekonomik ve Finansal Faktörlerin Analizi: Türkiye Uygulaması. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(4), 1490-1503.
- Akbank. (2024). Kısaca Akbank ve Tarihsel Öykümüz. <https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/akbank-hakkinda/detay/Kisaca-Akbank-ve-tarihsel-oykumuz/656/1743/0>
- Aksöz Yılmaz, H., ve Güzel, F. (2021). Döviz Kurları Sektör Endekslerini Nasıl Etkiliyor? Borsa İstanbul Üzerine Dinamik Panel Veri Analizi. *İstanbul İktisat Dergisi*, 71(2), 411-434.
- Akyol, H. (2021). Uluslararası Reel Akımlar, Döviz Kurları Ve Türk Bankacılık Sektörü Getirileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Pmg-Ardl Yöntemi. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 10(19), 23-35.
- Albaraka Türk. (2024). Albaraka Hakkında. <https://www.albaraka.com.tr/tr/hakkimizda/albarakayitaniyin/albaraka-hakkinda>
- Alola, A. A., ve Kirikkaleli, D. (2019). The Nexus Of Environmental Quality With Renewable Consumption, Immigration, And Healthcare In The US: Wavelet And Gradual-Shift Causality Approaches. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(34), 35208-35217.
- Arı, N., Özen, Ş. ve Özen, Ö.H. (2008). *Dalgacık Teorisi (Wavelet)*. Ankara: Palme.
- Arıcan, E. (2005). Türkiye'de Çıpa Uygulamaları Ve Sonuçları 1990-2004 Dönemi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 49-76.
- Atıcı, S., Demir, N., ve Ural, M. (2019). Arbitraj Fiyatlama Modeli İle Türkiye'de Pay Getirilerini Etkileyen Makroekonomik Göstergelerin Analizi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 106-120.
- Bayraktutan, Y. (2003). Bilgi Ve Uluslararası Ticaret Teorileri. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 177.
- Bora, A. (1996). *Ekonomik Entegrasyon Sürecinde Gümrük Birliği'nin Ekonomik Etkileri ve Avrupa Birliği (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey))*.
- Bumin, M. (2009). Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi: 2002-2008. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(84), 39-60.
- Coşar, N. (2009). Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi (Historical Development of Banking Sector in Turkey) (No. 0017).
- Crowley, P. M. (2007). A Guide To Wavelets For Economists. *Journal of Economic Surveys*, 21(2), 207-267.

- Çomak, A. (2009). Sermaye Varlıkları Fiyatlama Modeli Çerçevesinde Risk Getiri İlişkisi ve İMKB'ye Bir Uygulama (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Dalkılıç, N., Gulcemal, M. E., ve Tansoy, H. (2021). Makroekonomik Faktörlerin BİST Bankalar Endeksi Üzerindeki Etkisi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4), 897-905.
- Daver, G. (2023). Türkiye'de Açık Bankacılık, Açık Veri ve Banka Açıklığı Üzerine Değerlendirme. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 83-108.
- Demir, Y., ve Göçmenyağcılar, G. (2009). İMKB'de İşlem Gören Banka Hisse Senetlerinin Getirilerini Etkileyen Faktörlerin Arbitraj Fiyatlama Modeli İle Belirlenmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2), 36-51.
- Demirkale, Ö. (2023). Döviz Kuru Ve Bankacılık Endeksi İle Seçili Makroekonomik Göstergeler Arasındaki Uzun Dönemli Asimetrik İlişki: Brics Ve Mint Ülkeleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 25(1), 195-217.
- Doğan, H. (2012). Cumhuriyet Döneminde Yerel Bankacılık: Akhisar Tütüncüler Bankası Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 397-416.
- Dura, C. (2000). Yeni Dış Ticaret Teorileri: Genel Bir Bakış. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (16), 1-16.
- Durmuşoğlu, V. (2024). Türkiye İçin Döviz Kurlarının Belirlenmesinde Portföy Dengesi Yaklaşımı.
- Ergeç, E. H., Kaytancı, B. G., ve Toprak, M. (2014). Katılım Bankası Müşterilerinin Bankacılık Sistemi Kullanım Tercihleri: Mevduat Bankaları İçin İslami Bankacılık Penceresi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 53-90.
- Erkaya, E. (2011). Ortadoğu'Da Terörizm Ve Ekonomik Entegrasyon Hareketleri (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Eyüboğlu, S., ve Eyüboğlu, K. (2018). Borsa İstanbul Sektör Endeksleri İle Döviz Kurları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi: ARDL Modeli. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 8-28.
- Garanti BBVA. (2024). Tarihçe. <https://www.garantibbva.com.tr/tarihce>
- Genç, A., ve Öztürk, C. (2021). Türkiye'de Hisse Senedi Fiyatları İle Döviz Kuru Arasındaki İlişki: Asimetrik Nedensellik Ve Markov Rejim Değişim Modeli Yaklaşımı. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 16(62), 601-617.
- Gençay, R., Selçuk, F. ve Whitcher, B. J. (2001). *An Introduction To Wavelets And Other Filtering Methods In Finance And Economics*. Elsevier.
- Goupillaud, P., Grossmann, A. ve Morlet, J. (1984) *Cycle-Octave And Related Transforms In Seismic Signal Analysis*. *Geoplotation* 23(1), 85-102.
- Graps, A. (1995). *An introduction to Wavelets*. *IEEE Computational Science and Engineering*, 2, 50-51.
- Görgülü, S., ve Gökçen, G. (2025). Dünyada Ve Türkiye'de Finansal Krizler İle Finansal Krizlerin İşletmelere Etkileri. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(1), 147-172.
- Günay, S. (2012). Arbitraj Fiyatlama Teorisi (APT) ve Arbitraj Fiyatlama Teorisinin İMKB'de Geçerliliğinin Test Edilmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (563), 59-59.
- Gündoğdu, A. (2024). BIST Sektör Analizi. *Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık*.
- Gürsoy, A. (2019). Makroekonomik Değişkenlerin Hisse Senedi Getirilerine Etkisi: Bankacılık Sektörü Örneği. *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 1(1-2), 1-25.
- Halkbank. (2024). Tarihçemiz. <https://www.halkbank.com.tr/tr/bankamiz/bizi-taniyin/bizi-taniyin/tarihcemiz.html>

İlgin, K. S., ve Sarı, S. S. (2020). Döviz Kuru, Faiz Oranı Ve Enflasyon İle BIST Tüm Ve BIST Sektörel Endeksler Arasındaki İlişkinin Ampirik Analizi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 485-510.

İlarlan, K. (2018). Kısa ve Uzun Dönemde Döviz Kurları ile Borsa Endeksi Arasındaki İlişkinin Açıklanmasına Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(1), 83-104.

İlhan, B., ve Bayır, M. (2021). BİST Sınai ve BİST Mali Endeksi ile CDS, Faiz, Döviz Kuru, Toplam Krediler ve COVID-19 Arasındaki Dinamik İlişki. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*.

İmamoğlu, İ. K., ve Aydın, R. (2023). Döviz Kuru ve Hisse Senedi Fiyatları Geçişkenliği: Bist100 ve Alt Endeksler Üzerine Bir Uygulama. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(3), 302-316.

Kalmaz, D. ve Kirikkaleli, D. (2019). Modeling CO2 Emissions In An Emerging Market: Empirical Finding From Ardl-Based Bounds And Wavelet Coherence Approaches. *Environ Sci Pollut Res* 26(5), 5210–5220.

Kandemir, T., ve Karataş, H. (2016). Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle İncelenmesi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankalar Üzerine Bir Uygulama (2004-2014). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1766-1776.

Kendirli, S. ve Çankaya, M. (2016). Döviz Kuru Ve Enflasyonun BİST Banka Endeksi Üzerindeki Etkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 215-227.

Kızıldere, C., Kabadayı, B., ve Emsen, Ö. S. (2015). Dış Ticaretin Döviz Kuru Değişimlerine Duyarlılığı: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (12).

Koca, A., ve Sevinç, D. (2023). Döviz Kuru Volatilitésinin Hizmet Ticareti Üzerindeki Etkisi: EAGLE Ülkeleri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 41(4), 630-649.

Küçükkoçoğlu, G., ve Çakır, N. (2021). Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Portföy Akımlarını Etkileyen Makroekonomik Faktörler. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(3).

Mariani, M. C., Bhuiyan, M. A. M., Tweneboah, O. K., Beccar-Varela, M. P. ve Florescu, I. (2020). Analysis Of Stock Market Data By Using Dynamic Fourier And Wavelets Techniques. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 537, 122785.

Meta, F. E. (2022). Araştırma Makalesi Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Belirleyici Faktörlerin İncelenmesi: Panel Veri Analizi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(2), 1133-1155.

Mishra, S., Sinha, A., Sharif, A. ve Suki, N. M. (2020). Dynamic Linkages Between Tourism, Transportation, Growth And Carbon Emission In The USA: evidence from partial and multiple wavelet coherence. *Current Issues in Tourism*, 23(21), 2733-2755.

Müslümov, A., ve Aras, G. (2004). Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi Ve Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri.

Ouedraogo, T. R. (2013). Sahra Altı Afrika Ülkelerinin Ekonomik Entegrasyon Politikaları Ve Perspektifleri: ECOWAS Örneğinde Bölgesel Entegrasyonların Etkileri (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Önem, H. B. (2022). Döviz Kurları Ve CDS Primi Oynaklığının BIST Endekslerine Yayılım Etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 6(2), 274-293.

Rua, A., and Nunes, L. C. (2009). International Comovement Of Stock Market Returns: A Wavelet Analysis. *Journal of Empirical Finance*, 16(4), 632-639.

Sharif, A., Aloui, C. and Yarovaya, L. (2020). COVID-19 Pandemic, Oil Prices, Stock Market, Geopolitical Risk And Policy Uncertainty Nexus In The US Economy: Fresh Evidence From The Wavelet-Based Approach. *International Review Of Financial Analysis*, 70, 101496.

Sümer, G. (2016). Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü İle Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 485-508.

Şanlı, B. (2008). Ekonomik Entegrasyon Teorisi Çerçevesinde Avrasya Birliği'nin Olabilirliği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 13-30.

Şanlı, F. B. (2004). Küreselleşme Ve Ekonomik Entegrasyonlar. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 160-166.

Şanlı, F. (2020). Dolar Kuru Volatilitesi Ve Bist Banka Endeksi Arasındaki İlişkinin Analizi (Master's Thesis, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)

Şekerbank. (2024). Hakkımızda. <https://www.sekerbank.com.tr/hakkimizda>

Şendurur, U. ve Temelli, F. (2018). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Geleneksel Bankalar ve Katılım Bankalarının Sürdürülebilirlik Açısından Karşılaştırılması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (2), 330-346.

Takan, M., ve Boyacıoğlu, M. A. (2015). Bankacılık: Teori, Uygulama Ve Yöntem. Nobel Akademik Yayıncılık.

Topaloğlu, E. E., ve Ege, İ. (2018). Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Yönetim Kurulu Yapısının Finansal Performansa Etkisi: Panel Veri Analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(41), 9-34.

Topaloğlu, E. E., ve Karakozak, Ö. (2018). Makroekonomik Faktörler Ve Pay Senedi Getirisi: BİST Banka Endeksi Firmaları Üzerine Panel Veri Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (78), 199-216.

Topcu, M. (2023). Hisse Senedi Getirilerinin Belirleyicileri: BİST Bankacılık Sektörü Üzerine Bir İnceleme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 1659-1684.

Tuna, İ. (2019). Altın Fiyatları, Döviz Kuru ve Faiz Oranlarının BIST Bankacılık Endeksine (XBANK) Etkisi. 23. Finans Sempozyumu. Antalya.

Türker, A. (2007). Arbitraj Fiyatlama Teorisi Ve İmkb Uygulaması (Master's thesis, Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey)).

Türkiye Bankalar Birliği. (2024). Banka ve Şube Sayıları. <https://www.tbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/bankalar/banka-ve-subey-sayilari>

Türkiye İş Bankası. (2024). O Günlerden Bugünlere. <https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/o-gunlerden-bugunlere>

Uluç, O. (2019). 1980-2000 Döneminde Türkiye'de Bankacılığın Gelişimi. *Accounting and Financial History Research Journal*(17), 73-107.

Uğur, A., ve Bingöl, N. (2020). Hisse Senedi Ve Döviz Kuru İlişkinin Yönü: Türkiye Üzerine Bir Araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 624-636.

Ünlü, M. (2023). BİST Bankacılık Sektörünün Makroekonomik Belirleyicileri: Fourier ARDL Yaklaşımı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52), 285-295.

VakıfBank. (2023). Tarihçe ve Ortaklık Yapısı. https://vbassets.vakifbank.com.tr/interaktif_faaliyet_raporu/2023/tr/tarihce-ve-ortaklik-yapisi/

Yapı Kredi. (2024). Haberler. <https://www.yapikredi.com.tr/yapi-kredi-hakkinda/haberler>

- Yazıcıoğlu, İ. E. (2023). Uluslararası Ticaret Teorilerinden Mutlak, Karşılaştırmalı Ve Rekabetçi Üstünlükler Teorilerine Yönelik Bir Değerlendirme. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 28-42.
- Yelghi, A. (2020). Döviz Kurlarının Bankacılık Sektörünün Performansı Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği (2007-2016). *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 69-87.
- Yenilmez, B., ve Al-Mashhadani, S. A. B. (2024). Bankacılık Sektörünün Finansal Performansı: Irak ve Türk Ticari Bankaları Arasında Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Third Sector Social Economic Review*, 59(4), 3097-3115.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(2), 107-117.
- Yıldırım, O. (2020). Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler Ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(2), 63-77.
- Yılmaz, H. A., ve GÜZEL, F. (2021). Döviz Kurları Sektör Endekslerini Nasıl Etkiliyor? Borsa İstanbul Üzerine Dinamik Panel Veri Analizi. *Istanbul Journal of Economics= İstanbul İktisat Dergisi*, 71(2), 414.
- Yıldırım, S. K. (2021). BİST Banka Endeksi İle Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Bootstrap Ve Asimetrik Nedensellik Analizleri İle İncelenmesi. *İzmir İktisat Dergisi*, 36(2), 355-364.
- Yörük, N. (1999). Arbitraj Fiyatlandırma Teorisi Ve Aft Modelinin İMKB’de Test Edilmesi.
- Yüksel, E., ve Sarıdoğan, E. (2011). Uluslararası Ticaret Teorileri Ve Paul R. Krugman’ın Katkıları. *Öneri Dergisi*, 9(35), 199-206.
- Zengin, A. (2001). Reel Döviz Kuru Hareketleri ve Dış Ticaret Fiyatları (Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bulgular). *Cumhuriyet Üniv. İktisadi ve İdari Birimler Dergisi*, 2(2), 27-41.
- Zengin, B. (2020). Faiz Oranları, ABD Doları, Euro ve Bist 100’ün Bist Bankacılık Endeksi İle İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Akademisi Dergisi*, 1(1), 77-87.
- Zhao, G., Jiang, D., Diao, J. ve Qian, L. (2004). Application of Wavelet Time-Frequency Analysis on Fault Diagnosis for Steam Turbine, In:5th International Conference of Acoustical and Vibratory Surveillance Methods and Diagnostic Techniques, France, CETIM.

